

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра економіки, підприємництва та економічної безпеки

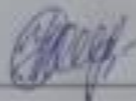
ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: «Розробка проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
II курсу, групи ПТМ – 21-1
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»,
освітня програма «Економіка та управління проектами
в підприємницькій діяльності»

Ситник Ганна
Володимирівна

Науковий керівник

Ружинська Наталія
Олексіївна, к.е.н.,
доцент

Керівник освітньо-
професійної програми

Гурочкіна Вікторія
Вікторівна, д.е.н.,
професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри економіки, підприємництва та
економічної безпеки,
протокол від 28.11.2022 № 6

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки

Слюсарєва Л.В., д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Результати перевірки до захисту 27.01.2023 [підпис] Н. О. Ружинська
(для захисту, на диспровадження) (дата) (підпис)

Результат захисту 90 5 A 4.02.23 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова ЕК: _____ Кіндзерський Ю.В., д.е.н., с.н.с.
(підпис)

Заступник голови ЕК [підпис] Лазебник Л.Л., д.е.н., професор
(підпис)

Члени комісії: [підпис] Бодров В.Г., д.е.н., професор
(підпис)

[підпис] Гурочкіна В.В., д.е.н., професор
(підпис)

Секретар комісії [підпис] Соколова О.М., к.е.н.,
 доцент

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінок в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Її/її випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, якісний представлений матеріал в доповіді, логічність висновків та пропозицій)	від 0 до 25	18		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 5	9		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	4		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
5. Переддодаток (якість та повнота представлений матеріалу, рішення щодо балів зазначається за комісією)	від 1 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	46		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	4		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	44		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

ЄКТС

Правила перекладу оцінок за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голова, членів комісії, секретаря, (підписи)
90	A	5	7.08.2023	
Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою		
90-100	A	5 (відмінно)		
80-89	B	4 (добре)		
70-79	C			
60-69	B	3 (задовільно)		
50-59	E			
35-49	CX	2 (незадовільно)		

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра економіки, підприємства та економічної безпеки
Спеціальність, 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Освітня програма «Економіка та управління проектами в підприємницькій діяльності»

Затверджую

Завідувач

кафедри

Л. В. Слосарєва

Завдання на випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувачу вищої освіти

Ситник Ганни Володимирівни

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Розробка проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

Затверджено наказом ректора від «30» листопада 2021 р. № 1652

2. Строк здачі закінченої роботи 20 січня 2023 р.

3. Цільова установка: розробка оптимального проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

Мета роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

Об'єкт дослідження Процес розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

База дослідження ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Предмет дослідження Сукупність теоретичних та практичних аспектів розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

4. Вихідні дані до роботи Монографії, навчальні, наукові, літературні, законодавчо-нормативні джерела, інформаційні дані ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, додатки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗШИРЕННЯ БІЗНЕСУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Характеристика розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

1.2. Форми, передумови, мотиви та цілі розширення бізнесу підприємства

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

2.1. Загальна характеристика та фінансово-економічний стан підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

2.2. Передумови розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОЕКТУ З РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМНІХІМПРОМ» ВІСНОВКИ

7. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми дипломної роботи, затвердження плану виконання роботи	30.11.2021р.	30.11.2021р.
2.	Опрацювання літературних джерел за напрямом дослідження	03.03.2022 р.	03.03.2022 р.
3.	Підготовка теоретичного розділу та подання її керівнику	06.04.2022 р.	06.04.2022 р.
4.	Апробація результатів дослідження теоретичного опрацювання матеріалу (підготовка статті до збірника статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня	28.05.2022р.	28.05.2022р.
5.	Підготовка аналітичного розділу та подання її керівнику	30.08.2022р.	30.08.2022р.
6.	Підготовка III розділу роботи та подання її керівнику	04.10.2022 р.	04.10.2022 р.
7.	Підготовка 100% дипломної роботи та подання її керівнику	07.11.2022 р.	07.11.2022 р.
8.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	14.11.2022 р.	14.11.2022 р.
9.	Попередній захист дипломної роботи	28.11.2022р.	28.11.2022р.
10.	Отримання відгуку керівника роботи і попередній захист роботи	18.01.2023р.	18.01.2023р.
11.	Рецензування дипломної роботи	20.01.2023р.	20.01.2023р.
12.	Предоставлення роботи для перевірки на плагіат	20.01.2023р.	20.01.2023р.
13.	Захист роботи випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	07.02.2023р.	07.02.2023р.

8. Дата видачі завдання « 30 » листопада 2021 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

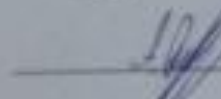
Ружинська Наталія
Олексівна, к.е.н,
доцент

10. Керівник освітньо-професійної програми

Гуронкіна Вікторія
Вікторівна,
д.е.н., професор

11. Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти

Ситник Ганна
Володимирівна

ВІДГУК

наукового керівника на випускні кваліфікаційну (дипломну) роботу:
Розробка проєкту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.
(за матеріалами ПАТ «СУМІХІМПРОМ»)

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня II курсу, групи
ІТМ – 21-1 спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність», освітня програма «Економіка та управління проєктами в
підприємницькій діяльності» Ситник Ганни Володимирівни

Актуальність теми. Еволюційний етап соціально-економічного розвитку в Україні визначив розширення відносин між державою, бізнесом і суспільством в якості одного із ключових елементів. У зв'язку з цим зосереджують на увагу аспекти, пов'язані з розбудовою держави, регіонів, об'єднаних територіальних громад, формуванням соціально відповідального бізнесу. Багато країн світу використовують відносини між владою та бізнесом як потужний інструмент забезпечення соціально-економічних потреб та надання суспільно важливих якісних послуг. Розвиток підприємств в умовах стрімких змін технічного прогресу вимагає пошуку та обґрунтування нових підходів, які б також забезпечували конкурентоспроможність. Поєднання цих ключових факторів успішного функціонування – розвитку та конкурентоспроможності, визначає необхідність використання диверсифікації як інструменту економічного зростання.

А тому на сьогодні досить актуальним інструментом розвитку діяльності компанії є диверсифікація діяльності. Завдяки успішній реалізації цього процесу можна інвестити підприємство на новий рівень функціонування. Досвід вітчизняних підприємств показує, що стратегія диверсифікації економіки вивчена недостатньо і іноді здійснюється за принципом «проб і помилок», через що підприємство може зазнати збитків, що зумовлює актуальність дослідження.

Загальна характеристика роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків.

У першому розділі досліджено і узагальнено теоретичні засади розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

У другому розділі наведена загальна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства ПАТ «СУМІХІМПРОМ»; визначені передумови розширення діяльності ПАТ «СУМІХІМПРОМ».

У третьому розділі розроблено проєкт з розширення діяльності.

У процесі написання дипломної роботи здобувачем опрацьовано достатню кількість наукових праць, джерел статистичної інформації.

До недоліків в роботі слід віднести: Оформлення дипломної роботи має незначні порушення. Однак наведені недоліки не впливають на загальний зміст роботи.

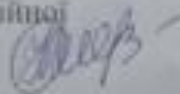
Наукова і практична значимість роботи. Запропоновані у роботі пропозиції щодо забезпечення розвитку організації можуть бути використані на практиці

вітчизняними підприємствами. Результати дослідження дозволять компаніям ефективно конкурувати незважаючи на особливості зовнішнього середовища.

Рівень підготовки здобувача вищої освіти дав можливість самостійно опанувати різні інформаційні джерела, використати їх в своїй роботі та зробити обґрунтовані висновки.

Відношення здобувача вищої освіти до виконання та загальна оцінка роботи. Дипломна робота є завершеним дослідженням. Виконана послідовно і логічно; завдання, які були поставлені в роботі Ситник Г. В. виконала. Дипломна робота на рецензування науковому керівнику подана вчасно. За своїм змістом та структурою вона відповідає встановленим вимогам, може бути представлена на захист перед ДЕК та заслуговує «відмінної» оцінки.

Керівник випускної кваліфікаційної
(дипломної) роботи

Н. О. Ружинська, к.е.н., доцент

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

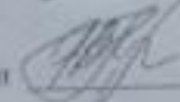
Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Ситник Ганни Володимирівни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від 27.11.2022 № 6 допущена до захисту на експертній комісії.

В.о. завідувача кафедри
економіки, підприємництва та
економічної безпеки

Л. В. Спосарева, д.е.н., професор

Керівник
освітньо-професійної програми

В. В. Гурочіна, д.е.н., професор

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу

здобувача вищої освіти

групи ПТМ-21

Державного податкового університету

Ситник Ганни Володимирівни

на тему: Розробка проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

За умови політичної й як слідство економічно-фінансової нестабільності в країні, вибір стратегії ведення бізнесу грає вирішальну роль. Виходячи на європейський ринок важливо не лише зберегти, а й підвищити міжнародну конкурентоспроможність. Розвиток компанії залежить від оперативної реакції на низку макроекономічних факторів, на які не можливо впливати. Всі перераховані чинники становлять ризик для розширення бізнесу. З метою зниження загального ступеня ризику в роботі було розглянуто процес диверсифікації як інструмент економічного зростання.

Вітчизняний бізнес лише починає заглиблюватись в поняття диверсифікації, тому тема є актуальною й буде в нагоді для практичної діяльності підприємств.

Робота складається з таких основних розділів: вступ, аналіз предметної області у трьох розділах, розробка проекту розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» завдяки виробництву нового продукту, висновків та переліку використаних літературних джерел.

В першому розділі розглянуто теоретичні засади диверсифікації та підходи до зменшення залежності підприємства від однієї асортиментної групи. В другому розділі було досліджено фінансово-господарську діяльність

підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ». Завдяки комплексному аналізу на основі річної звітності було виявлено скрутне фінансове становище та запропоновано рішення у вигляді інвестиційного проекту з виробництва рідини AdBlue в Україні на базі ПАТ «СУМИХІМПРОМ».

Випускна кваліфікаційна дипломна робота Ситник Ганни Володимирівни, яка подана на рецензію, виконана у відповідності до завдання, в повному обсязі у встановлений термін. Вважаю, що робота задовольняє вимогам, які пред'являються до дипломних робіт і заслуговує на оцінку «відмінно», а Ситник Ганна Володимирівна – присвоєння кваліфікації магістерського рівня вищої освіти.

Рецензент:

Директор ТОВ "ТУ СІ МАРКЕТ"
Степанова Олександра Дмитрівна

АНОТАЦІЯ

(«Розробка проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності»)

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

Завданнями роботи є розкрити сутність розширення бізнесу в підприємницькій діяльності: розглянути форми, передумови, мотиви та цілі розширення бізнесу підприємства; здійснити загальну характеристику підприємства та дослідити його фінансово-економічний стан; проаналізувати передумови розширення діяльності; розробити проект з розширення діяльності підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності. Об'єктом дослідження виступає процес розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності. Базою дослідження виступає ПАТ «СУМИХІМПРОМ» міста Суми.

Запропоновані у роботі пропозиції щодо забезпечення розвитку організації можуть бути використані на практиці вітчизняними підприємствами. Результати дослідження дозволять компаніям ефективно конкурувати незважаючи на особливості зовнішнього середовища.

Кваліфікаційна робота містить 48 сторінок, 8 таблиць, 10 рисунків, список використаних джерел та літератури з 43 найменувань, додатків.

Ключові слова: розширення бізнесу, диверсифікація, нові ринки, розширення асортименту, квазідиферсифікація.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2022

Рік захисту роботи: 2023

ANNOTATION

(«Development of a business expansion project in entrepreneurial activity»)

The purpose of the work is to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations for the development of a business expansion project in entrepreneurial activity.

The tasks of the work are to reveal the essence of business expansion in entrepreneurial activity: to consider the forms, prerequisites, motives and goals of business expansion of the enterprise; carry out a general description of the enterprise and investigate its financial and economic condition; to analyze the prerequisites for the expansion of activities; develop a project to expand the company's activities.

The subject of the study is a set of theoretical and practical aspects of the development of a business expansion project in entrepreneurial activity. The object of research is the process of developing a business expansion project in entrepreneurial activity. PJSC "Sumikhimprom" of the city of Sumy acts as the basis of the research.

The proposals for ensuring the development of the organization proposed in the work can be used in practice by domestic enterprises. The results of the study will allow companies to compete effectively despite the peculiarities of the external environment.

The qualification work contains 48 pages, 8 tables, 10 figures, a list of used sources and literature from 43 names, appendices.

Keywords: business expansion, diversification, new markets, assortment expansion, quasi-diversification.

Year of qualification work: 2022

Year of job protection: 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗШИРЕННЯ БІЗНЕСУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	11
1.1. Характеристика розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.....	11
1.2. Форми, передумови, мотиви та цілі розширення бізнесу підприємства.....	19
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМИХІМПРОМ».....	27
2.1. Загальна характеристика та фінансово-економічний стан підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ».....	27
2.2. Передумови розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ».....	38
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОЕКТУ З РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМИХІМПРОМ».....	46
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	56
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах нестабільності вітчизняного бізнес-середовища, залежності підприємств не тільки від ринку, а й від політичної кон'юнктури, підприємства змушені гнучко реагувати на ринкову кон'юнктуру, змінювати види діяльності, збагачувати асортиментну структуру і навіть здійснювати повну перепрофілювання виробничої системи. При цьому важливо не тільки підтримувати конкурентоспроможність, а й підвищувати її, в тому числі шляхом обґрунтованого вибору конкурентної стратегії та ефективного управління її реалізацією.

Розвиток підприємств в умовах стрімких змін технічного прогресу вимагає пошуку та обґрунтування нових підходів, які б також забезпечували конкурентоспроможність. Поєднання цих ключових факторів успішного функціонування – розвитку та конкурентоспроможності, визначає необхідність використання диверсифікації як інструменту економічного зростання. Інтеграція української економіки у світовий простір, утримання позицій під час пандемії та викликаної нею кризи, а також відновлення у посткризовий період загострюють не лише проблему підвищення конкурентоспроможності, а й активізують пошук нових можливостей. Для подальшого розвитку на основі модифікації продукту, активізації інших напрямів діяльності, які б відповідали сучасним вимогам і потребам споживачів.

Актуальним інструментом розвитку діяльності компанії є диверсифікація діяльності. Завдяки успішній реалізації цього процесу можна вивести підприємство на новий рівень функціонування. Досвід вітчизняних підприємств показує, що стратегія диверсифікації економіки вивчена недостатньо і іноді здійснюється за принципом «проб і помилок», через що підприємство може зазнати збитків, що зумовлює актуальність дослідження. тема.

Диверсифікація виробництва має свої особливості та нюанси, тому дана тема є актуальною для вивчення. У працях зарубіжних та вітчизняних авторів досить повно розглянуто теоретичні та науково-методологічні основи, а саме в

працях: А. А. Томпсона, Т. Коно, І. Ансоффа, А. М. Аронова, М. Паскє, Г. Я. Гольдштейна, В. Г. Габаліса, М. Д. Корінько, В. Коноплицького, О.О. Цогли, М. В. Мінковської, Г. І. Немченко, Ю. Б. Іванова та ін. Праці цих вчених у загальному присвячені таким питанням, як збалансованість асортиментного портфеля, методи диверсифікації, особливості управління диверсифікованою фірмою, її фінансова стійкість.

Водночас дискусійним і недостатньо вивченим залишається значне коло теоретико-методологічних питань повноцінної реалізації диверсифікаційних можливостей для зростання міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Ефективне вирішення цих питань також потребує практичної діяльності вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

Досягнення даної мети здійснюється через вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність розширення бізнесу в підприємницькій діяльності;
- розглянути форми, передумови, мотиви та цілі розширення бізнесу підприємства;
- здійснити загальну характеристику підприємства та дослідити його фінансово-економічний стан;
- проаналізувати передумови розширення діяльності;
- розробити проект з розширення діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є процес розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів розробки проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності. Поглиблені дослідження здійснені на матеріалах ПАТ «СУМИХІМПРОМ» міста Суми.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою проведених досліджень стали наукові концепції і теоретичні розробки провідних

вітчизняних і закордонних учених в царині конкуренції та розробки конкурентної стратегії. У процесі досліджень застосовувались: метод теоретичного узагальнення та порівняння, індукції та дедукції, системний метод, метод синтезу та методи аналізу та динаміки.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Запропоновані у роботі пропозиції щодо забезпечення розвитку організації можуть бути використані на практиці вітчизняними підприємствами. Результати дослідження дозволять компаніям ефективно конкурувати незважаючи на особливості зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗШИРЕННЯ БІЗНЕСУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Характеристика розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

Прискорені темпи науково-технічного прогресу, що відбуваються в останні роки, посилення конкуренції, викликане глобалізацією економіки, фінансова криза різко загострюють проблему підвищення конкурентоспроможності підприємств, проблеми пошуку та реалізації конкурентних переваг. Водночас динамічні зміни умов і навколишнього середовища вимагають постійного вдосконалення та оновлення асортименту продукції, технологій її виробництва та просування на ринку. За цих умов виробники, які прагнуть утриматися і вижити на ринку, повинні мати в асортименті принаймні кілька видів продукції, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу і взаємно доповнюють одна одну, тобто диверсифікувати продукцію [8].

В економічній практиці можна запропонувати велику кількість стратегічних альтернатив розвитку та росту підприємств в умовах ринку. Однією з таких альтернатив є диверсифікація. Диверсифікація – це поняття, яке неможливо визначити однозначно. Диверсифікація (від лат. *Diversus* - різний і *facere* - роблю) - це одночасний розвиток кількох або багатьох не пов'язаних між собою технологічних видів виробництва чи послуг, розширення асортименту продукції чи послуг [11].

Сутність економічної категорії «диверсифікація» трактується різними вченими по-різному, що зумовлено процесом еволюції економічної думки, специфікою економічних умов США, Західної та Східної Європи, особливостями функціонування підприємств різних галузей економіки [18].

У повсякденному житті категорія диверсифікації розглядається як міра різноманітності. Як економічне поняття диверсифікація використовується в

економіці давно і на практиці означає різнобічний розвиток підприємства та дає можливість адаптуватися до мінливих умов ринку [2].

Теоретичну сутність диверсифікації характеризують наступні визначення, наведені в довідковій літературі.

Великий економічний словник зазначає, що цей термін походить від одного латинського слова «diversificatio», що в перекладі означає зміна, різноманітність. Стверджується, що диверсифікація - це:

1) проникнення компанії в галузі, що не мають безпосереднього виробничого зв'язку і функціональної залежності від основної сфери її діяльності;

2) у широкому розумінні - розширення діяльності на нові сфери [23].

Хоча в цьому джерелі дається тлумачення терміна у вузькому і широкому значенні, однак ці визначення не повністю розкривають зміст диверсифікації, оскільки звужують її сутність лише за рахунок проникнення підприємства в нові сфери та галузі.

Як зазначено в Словнику іноземних слів, процес диверсифікації означає розширення видів послуг і продуктів. Проте диверсифікацію не слід ототожнювати лише з розширенням номенклатури та асортименту продукції чи послуг, оскільки існує ще сфера фінансового обігу, без якої процес диверсифікації стає неможливим [37].

Подібний підхід до розуміння диверсифікації спостерігається в Економічній енциклопедії під редакцією С. В. Мочерного, де дається таке визначення: «Диверсифікація - це процес розширення асортименту продукції, що випускається окремими фірмами та об'єднаннями» [28].

Наведені трактування терміну «диверсифікація» в енциклопедичних і довідкових виданнях враховують виробничо-збутову спрямованість з позицій обґрунтування напрямів розвитку підприємства та пов'язують диверсифікацію зі збільшенням обсягів виробництва за рахунок додаткового випуску нової продукції, щоб продавати їх на нових ринках.

Розглянемо деякі визначення поняття «диверсифікація», запропоновані зарубіжними авторами.

І. Ансофф трактує диверсифікацію як процес перерозподілу наявних на даному підприємстві ресурсів в інші сфери діяльності, які істотно відрізняються від попередніх, тобто розглядає диверсифікацію як засіб раціонального перерозподілу капіталу [24].

Американський економіст М. Портер вважає, що диверсифікація діяльності підприємства полягає в одночасному розвитку багатьох, не пов'язаних між собою, галузей і розширенні асортименту продукції. Слід зазначити, що таке визначення диверсифікації є типовим і враховує її виробничу спрямованість [21].

За М. Гортом, диверсифікація - це одночасне обслуговування компанією кількох ринків. Однак він трактує цей термін дещо звужено, оскільки враховує лише його маркетингову складову. Проте практика показує, що для реалізації процесу диверсифікації недостатньо входження в нові сектори ринку, необхідно враховувати й інші складові, тому таке визначення не повністю розкриває сутність категорії «диверсифікація» [2].

Досить ґрунтовним є підхід А. А. Томпсона та А. Дж. Стрікланда, які стверджують, що диверсифікація - це розширення асортименту товарів (послуг) підприємства за рахунок споріднених або нових, які можна виробляти і продавати, використовуючи наявний потенціал, а також розвиток діяльності підприємства в абсолютно нові галузі для нього. Це визначення, як і попередні, пов'язує диверсифікацію з переходом до диверсифікованого підприємства, однак автори акцентують увагу на ресурсному забезпеченні напрямів диверсифікації [9].

Отже, в зарубіжній літературі цей термін здебільшого розглядається як процес переходу до диверсифікованого підприємства шляхом освоєння нових видів виробництва.

Зупинимось на аналізі підходів до визначення сутності досліджуваної категорії українських економістів, які розглядали питання стратегії диверсифікації в різних секторах економіки.

На думку С. М. Попова, диверсифікація діяльності підприємств є елементом антикризового управління, який включає як розширення номенклатури виробленої продукції або спектру послуг, що надаються з використанням нових технологій і технічних рішень, так і вихід за межі основної діяльності з метою забезпечення стабільні умови функціонування підприємства за рахунок, насамперед, внутрішніх резервів інноваційного розвитку [19].

У свою чергу В. М. Дереза розглядає диверсифікацію як один із методів зниження ризиків, що впливають на фінансовий стан підприємства та підвищення конкурентоспроможності. Крім того, на думку автора, диверсифікація також є одним із способів інвестування капіталу. Так, особливістю даного визначення є часткове ототожнення диверсифікації зі стратегією управління фінансово-господарською діяльністю підприємства з метою мінімізації ризиків [14].

М. Д. Корінько визначає диверсифікацію як «інноваційний процес диверсифікованого розвитку суб'єкта господарювання шляхом перерозподілу ресурсів, проникнення в інші галузі та ринки нових товарів і послуг з метою зниження ризиків і збільшення доходу». Тобто під цим терміном автор розуміє спосіб забезпечення інноваційного розвитку підприємства через управління фінансовими ризиками [23].

У свою чергу О. В. Зоренко під терміном «диверсифікація виробництва» розуміє «об'єктивний економічний процес, закономірність, зумовлену ринком, конкуренцією і покликану зробити більш стабільною прибутковість підприємства, знизити ризики господарської діяльності за рахунок розширення асортименту товарів, диверсифікації інвестицій, ринків зробити рентабельність підприємства більш стійкою, знизити ризики господарської діяльності». З цієї точки зору диверсифікація виступає як певний комплекс дій щодо поліпшення фінансового стану підприємства [22].

Диверсифікація діяльності підприємств трактується О. О. Цоглою як «виробничо-господарський процес, завдяки освоєнню нових товарних ринків, розширенню асортименту товарів і послуг, розподілу інвестицій між різними суб'єктами господарювання, дозволяє подолати залежність від одного виду діяльності чи товару, допомагає зменшити бізнес-ризик і забезпечує адаптацію функціонування підприємства до динамічних змін зовнішнього середовища, а в довгостроковій перспективі - конкурентоспроможність і фінансову стабільність». Таке визначення диверсифікації є найбільш повним і змістовним [42].

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показує, що, з точки зору різних вчених, найбільш суттєвими ознаками диверсифікації є:

- освоєння нових видів виробництва;
- розширення асортименту продукції (товарів, робіт, послуг), освоєння нових видів продукції;
- проникнення в нові сфери і сфери діяльності;
- розробка нових технологій;
- вихід на нові сектори ринку;
- розширення географічних меж діяльності;
- розподіл фінансових ресурсів;
- зміна організаційних структур;
- цільова спрямованість [39].

Підсумовуючи наведені вище підходи авторів до визначення сутності «диверсифікації», під цим терміном слід розуміти зменшення залежності підприємства від однієї асортиментної групи та підвищення конкурентоспроможності за рахунок диверсифікації діяльності суб'єкта господарювання за рахунок виробництва нових товарів, розширення галузевого спектру діяльності, освоєння нових видів діяльності, нових технологій, нових сегментів ринку, нових способів управління та розподілу інвестиційних ресурсів з метою адаптації до ринкових умов з наявними ресурсними обмеженнями.

Цю категорію слід розглядати з наступних точок зору:

- у виробництві - одночасний розвиток багатьох не пов'язаних між собою видів виробництва, розширення номенклатури товарів (робіт, послуг) і впровадження нових товарів (робіт, послуг) - диверсифікація продукції;
- в технологічному плані - виробництво однотипної продукції на основі використання нових технологій - диверсифікація технологій;
- маркетинг - вихід на нові ринки або нові сектори того самого ринку - диверсифікація ринку;
- з фінансової – різноманітність фінансової діяльності шляхом вдосконалення розподілу капіталу за різними сферами та видами діяльності, використання різноманітних фінансових інструментів з точки зору системного, цільового та ситуаційного підходів – диверсифікація методів і засобів фінансування [32].

Таким чином, до категорії «диверсифікація» можна віднести наступну систему параметрів:

- мета (цільова спрямованість) - адаптація до ринкових умов, посилення конкурентоспроможності, підвищення фінансової стійкості та досягнення довгострокової стабільності;
- головним фактором є зменшення залежності підприємства від однієї асортиментної групи;
- метод - освоєння нових видів продукції, в т.ч. з інших галузей, нові технології, нові ринки, нові інструменти управління та розподілу інвестиційних ресурсів;
- фінансове забезпечення - нові методи залучення фінансових ресурсів [38].

Диверсифікація може бути застосована до будь-якого підприємства, оскільки вона забезпечує найбільш оптимальний спосіб виправлення будь-яких дисбалансів або проблем із розподілом усіх видів залучених ресурсів. У ході переорієнтації або розширення галузевого змісту значно ефективніше відбувається реструктуризація як підприємства, так і національної економіки в цілому [27].

Метод диверсифікації може бути застосований до всіх складових виробничої або фінансової діяльності, починаючи з методу визначення характеристик і спрямованості готової продукції і закінчуючи структурно-галузевою спрямованістю всієї діяльності підприємства [20].

Вибір сфери господарської діяльності підприємства в умовах диверсифікації необхідно починати з етапів, що складають процес вибору напрямку диверсифікації, наведених на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Етапи процесу вибору напрямку диверсифікації

Джерело: [4]

Важливість диверсифікованого розвитку підприємств зумовлена вичерпними внутрішніми джерелами зростання ефективності виробництва за основними напрямками діяльності, або навпаки, збільшенням власного капіталу.

Тому диверсифікацію слід розглядати не лише як засіб попередження кризової ситуації підприємства, а й як стратегію подальшого успішного розвитку [17].

При стратегічному розвитку підприємства доцільно переключити увагу керівників на галузі та види діяльності, на яких спеціалізується або буде спеціалізуватися підприємство, тобто, визначаючи необхідність диверсифікації діяльності в контексті стратегічного розвитку, підприємство має прийняти врахувати фактори впливу внутрішнього та зовнішнього середовища з метою аналізу та вибору варіанту диверсифікації. Оскільки диверсифіковане підприємство є поєднанням окремих видів бізнесу, управління формуванням корпоративної стратегії потребує аналізу великих обсягів інформації, ніж при розробці стратегії для одного виду бізнесу [15].

Таким чином, виявлено значну різноманітність підходів до трактування сутності диверсифікації діяльності підприємств. Найбільш суттєвими рисами, що характеризують суть цього визначення, є проникнення в нові сфери та галузі діяльності, розширення асортименту продукції та вихід на нові ринки. Таким чином, процес диверсифікації - це процес розширення підприємницької діяльності підприємств і одночасного розвитку різноманітних, не пов'язаних між собою видів виробництва, розширення номенклатури і номенклатури продукції в межах одного підприємства, в результаті чого виробництво перетворюється на комплексне багатоцільове комплекси, що виробляють продукцію або надають послуги. різного призначення та характеру. За своєю суттю диверсифікація передбачає використання методу вдосконалення діяльності підприємства в нових напрямках з метою збільшення прибутку та використання наявних ресурсів з максимальною ефективністю.

1.2. Форми, передумови, мотиви та цілі розширення бізнесу підприємства

Для більш детального вивчення поняття диверсифікації необхідно виділити основні її види.

Сучасні вчені виділяють такі види диверсифікації: пов'язану, непов'язану і концентричну диверсифікацію, кожна з яких також поділяється на підвиди. Отже, розглянемо класифікацію диверсифікації (рис. 1.2).

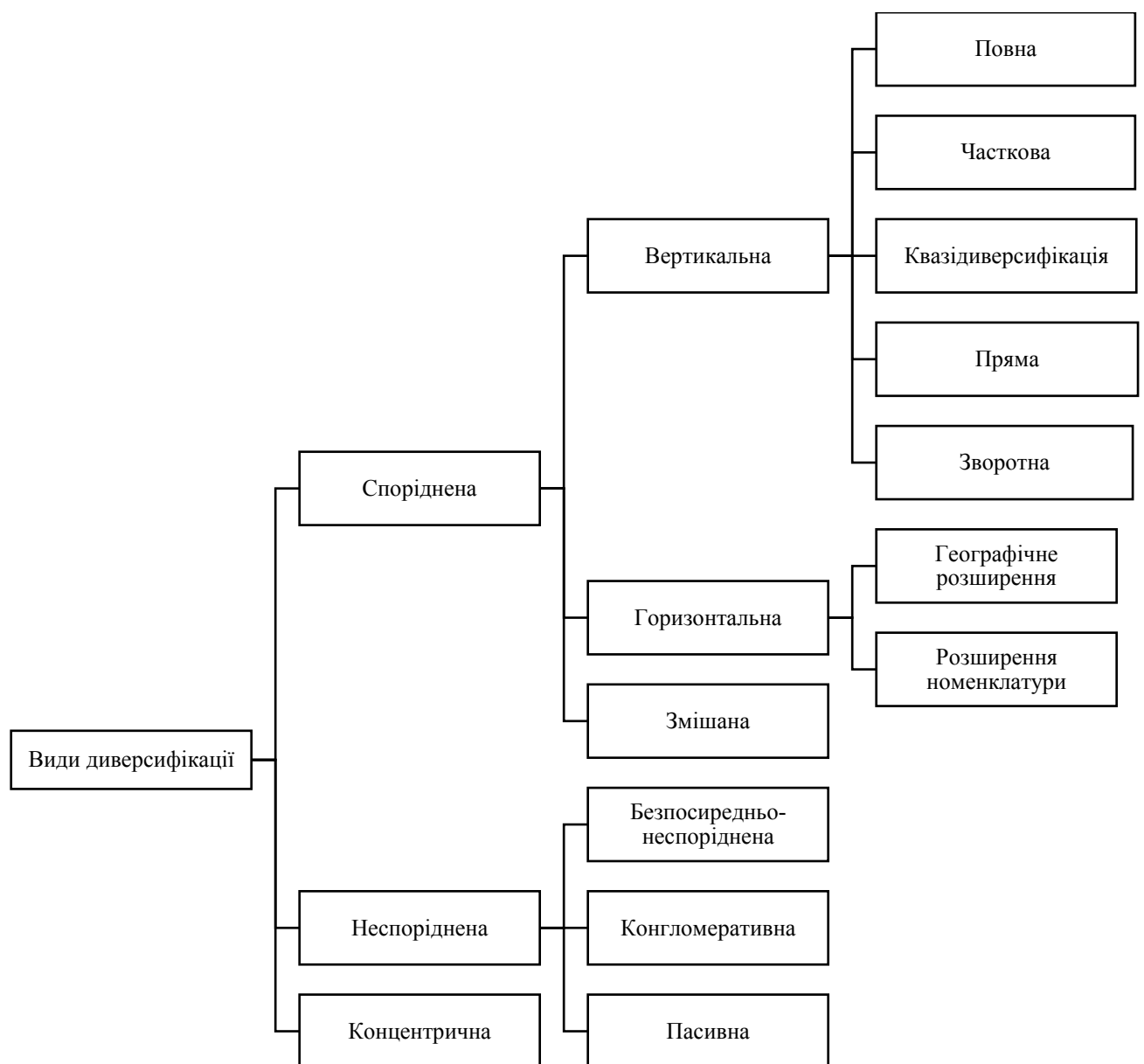

Рис. 1.2. Види диверсифікації

Джерело: [27]

Розглянемо кожен з видів диверсифікації детальніше.

I. Споріднена диверсифікація. Пов'язана або споріднена диверсифікація поєднує існуючі та нові види бізнесу і виникає внаслідок функціонального об'єднання підприємств. Вона, зі свого боку, поділяється на вертикальну, горизонтальну та змішану [17].

1) Вертикальна диверсифікація. Цей вид диверсифікації заснований на інтеграції підприємства в продуктивний ланцюжок вже існуючого продукту (виробництво комплектуючих, напівфабрикатів, створення підприємств з видобутку ресурсів і переробки цього продукту і т.д.), а саме підприємство розвивається навколо провідного виробничого маршруту. Різноманітність проявів вертикальної диверсифікації зумовлює необхідність розділити її на підвиди:

- повна - компанія управляє всіма бізнес-процесами від видобутку чи закупівлі сировини до реалізації готової продукції;
- часткова - підприємство інтегрується лише в найважливіші ланки товарного ланцюга;
- квазидиверсифікація - підприємство створює або приєднується до альянсу компаній, зацікавлених у співпраці та взаємодії без переходу права власності;
- пряма - компанія приєднується до функцій дистриб'юторів (рухається вгору по товарному ланцюгу);
- зворотна - компанія приєднується до функцій постачальників, самостійно добуває сировину, виробляє комплектуючі та напівфабрикати (рухаючись вниз по продуктивному ланцюгу) [3, 27].

2) Горизонтальна диверсифікація. Вона полягає в поповненні номенклатури підприємства новим товаром, подібним до виробленого, з дещо іншими характеристиками. Система розробки, виробництва та збуту нових виробів аналогічна системам раніше виробленої продукції підприємства. Частіше горизонтальна диверсифікація проявляється в розробці підбазового виду продукту, який буде використовуватися як складова базового. Такий тип диверсифікації дозволяє компанії розширити діяльність, охопити нові сегменти

ринку та збільшити обсяги продажів [7]. Залежно від прояву освоєння нової сфери діяльності горизонтальну диверсифікацію поділяють на:

- географічне розширення - виробники однотипних товарів об'єднуються і працюють на різних регіональних ринках;
- розширення асортименту продукції - компанія створює нові, але подібні види товарів, що випускаються для забезпечення стратегічної стабільності в умовах зміни споживчих переваг і сезонних коливань попиту;
- змішана диверсифікація є гібридом елементів вертикальної та горизонтальної диверсифікації. При застосуванні цього методу підприємство одночасно розширює свою діяльність по товарному ланцюжку і випускає паралельні види товарів [16].

II. Неспоріднена диверсифікація. При неспорідненій диверсифікації компанія розвиває принципово нові сфери, не пов'язані з її видом діяльності: шукає нові технології для виробництва конкурентоспроможного нового продукту, будує стратегії стимулювання збуту для успішного проникнення в галузь. Підприємства розширюють технологічну базу, що дозволяє контролювати обсяги виробництва в залежності від кон'юнктури ринків, поточного попиту, дійних корів. Незв'язану диверсифікацію поділяють на пряму, конгломеративну та пасивну [10].

1) Безпосередньо-неспоріднена диверсифікація - компанія виробляє принципово нові види товарів з орієнтацією на власну клієнтську базу.

2) Конгломеративна диверсифікація - компанія виробляє товари, технологічно не пов'язані з її традиційною продукцією для освоєння принципово нових ринків.

3) Пасивна диверсифікація - підприємство розвиває непов'язані між собою сфери господарювання без створення фірмових конгломератів [28].

III. Концентрична диверсифікація. Вона базується на пошуку та організації нових напрямків діяльності підприємства шляхом виготовлення продукції на модернізованих потокових лініях. Як правило, компанії використовують

концентричну диверсифікацію, коли вони майже вичерпали свої ринкові бізнес-можливості і прагнуть вдосконалити існуючий продукт [40].

Для більш точного розуміння змісту диверсифікації та інструментів її застосування доцільно розглянути не лише її види, а й форми реалізації. Схематичне зображення класифікації диверсифікації за формою наведено на рисунку 1.3.

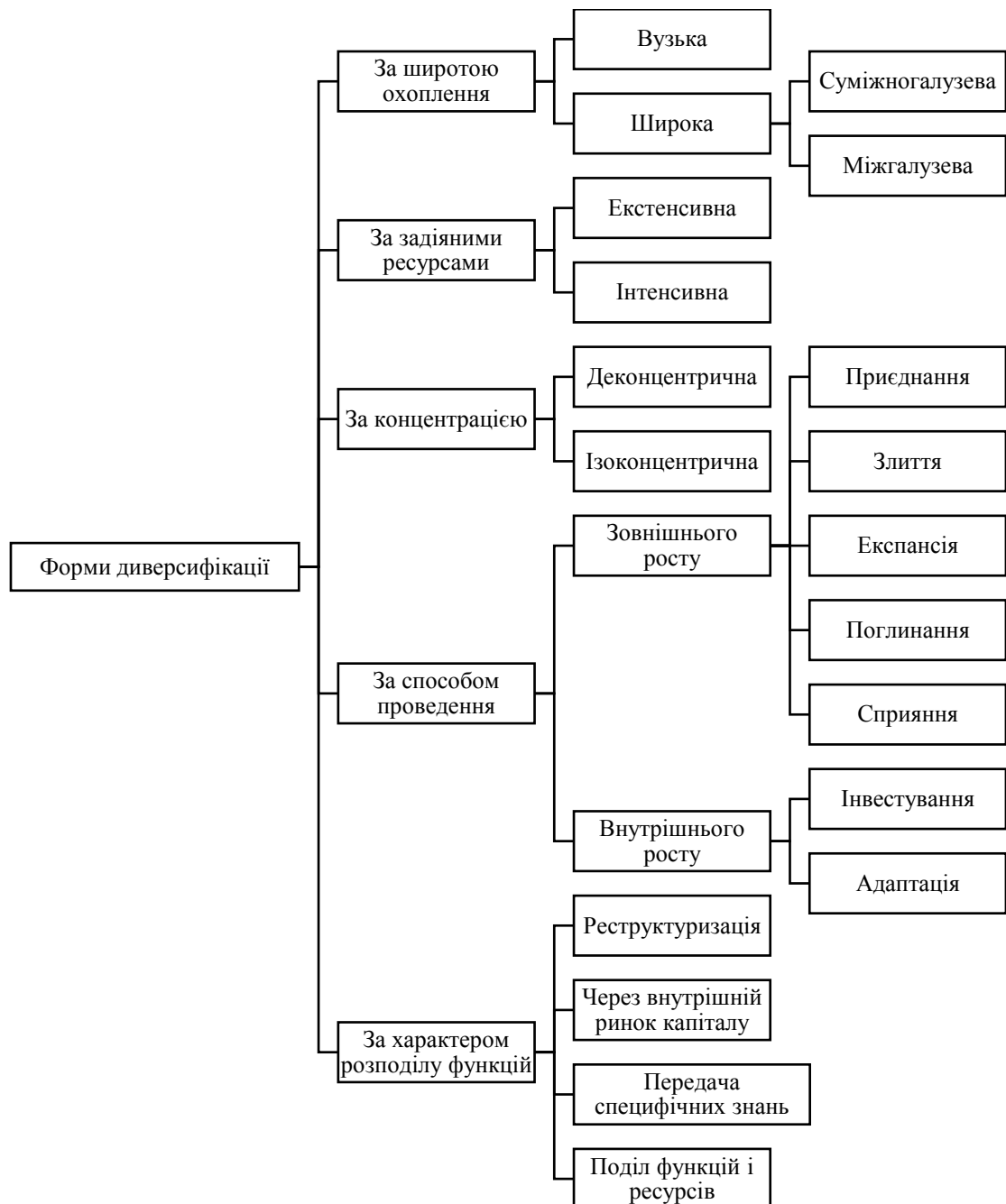

Рис. 1.3. Форми диверсифікації

Джерело: [27]

За широтою охоплення диверсифікація поділяється на вузьку, що відбувається в межах однієї галузі, і широку, що охоплює декілька галузей; у випадку, коли широка диверсифікація застосовується в суміжних сферах, вона є суміжногалузевою, а коли в несумісних галузях - міжгалузевою.

За залученими ресурсами В. А. Семенова виділяє екстенсивну та інтенсивну диверсифікацію, причому екстенсивна полягає у нарощуванні виробничих потужностей, залученні робочої сили, закупівлі та модернізації обладнання тощо, а інтенсивна полягає у раціональному та ефективному використанні власних ресурси.

За концентрацією розрізняють деконцентричну та ізоконцентричну форми диверсифікації: перша здійснюється ззовні, друга - всередині компанії.

За способом проведення розрізняють диверсифікацію внутрішнього (зміна діючого підприємства шляхом розширення його діяльності) та зовнішнього (злиття та поглинання підприємства) зростання; крім того, внутрішнє зростання, зі свого боку, також поділяється на інвестиції та адаптацію, а зовнішнє зростання - на приєднання, злиття, розширення, поглинання та просування.

За характером розподілу функцій форми диверсифікації поділяються на реструктуризацію, розподіл функцій і ресурсів, передачу специфічних знань і диверсифікацію через внутрішній ринок капіталу [5, 25, 43].

Слід зазначити, що єдиного підходу до класифікації диверсифікації за видами та формами не існує, а наведені цифри є сукупністю поглядів сучасних економістів. Відсутність однієї класичної класифікації пояснюється використанням диверсифікації в різних сферах управління та різними поглядами на необхідність її впровадження [2].

Визначимо передумови, мотиви, цілі диверсифікації, які служать орієнтиром і стимулом для розширення бізнесу (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Передумови, мотиви та цілі диверсифікації діяльності підприємства

Джерело: [5]

Мотиви та цілі диверсифікації можуть бути різними – від простого бажання вижити до отримання додаткового прибутку – керівництво підприємства на свій розсуд реалізує найбільш доцільні та значущі, в тому числі з урахуванням етапів життєвого циклу підприємства [12].

Цілі диверсифікації підприємства багато в чому залежать від фінансового стану та можливостей. Немає чіткого визначення часу, моменту чи ринкової ситуації, коли компанія повинна вдатися до диверсифікації. Рішення почати диверсифікацію значною мірою залежить від можливостей розвитку компанії в основній галузі та від конкретної позиції компанії на ринку. На практиці рішення про диверсифікацію традиційно приймається, коли компанія перебуває у складній ситуації (постійне зниження прибутку, систематична втрата частки ринку, подовження терміну окупності) [13].

Передумови та мотиви диверсифікації діяльності підприємства залежать від багатьох різноманітних факторів. Техніко-технологічні чинники змушують підприємство оптимізувати процеси завантаження обладнання, збільшувати обсяги виробництва, покращувати якість продукції, впроваджувати нові прогресивні технології. Фінансово-економічні чинники дають поштовх накопиченню фінансових та інвестиційних ресурсів, розподілу фінансових ризиків шляхом виробництва різноманітних видів продукції, які не пов'язані між собою та проходять різні стадії життєвого циклу [29].

Визначимо фактори, що сприяють процесу диверсифікації:

- вихід підприємства на нові сегменти ринку, сфери бізнесу як технологічних інноваторів;
- на основі маркетингового аналізу ринку розрахунок його потенційної прибутковості для підприємства та привабливості для споживача, а також наявності стратегічного потенціалу виходу підприємства на цю територію;
- докази на основі аналітичних даних у стратегічному аналізі з високою ймовірністю отримання компанією значного синергетичного ефекту за рахунок впровадження політики диверсифікації [41].

Загалом процеси диверсифікації часто є серйозним викликом для підприємств. Тому до них вдаються лише у разі стратегічної необхідності. Така необхідність може виникнути в результаті макроекономічних і політичних змін внаслідок дії несприятливих факторів зовнішнього середовища або бути викликана форс-мажорними обставинами. У будь-якому з цих випадків

диверсифікація потребує серйозного обґрунтування та розрахунків її економічної доцільності.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

2.1. Загальна характеристика та фінансово-економічний стан підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Вже понад 60 років ПАТ «СУМИХІМПРОМ» є надійним партнером і найбільшим українським виробником мінеральних добрив, пігментної продукції, сульфату заліза. Завдяки впровадженню гнучких технологій, маючи високий виробничий і кадровий потенціал, підприємство впевнено утримує лідерство в хімічній галузі.

Публічне акціонерне товариство «СУМИХІМПРОМ» - українське публічне акціонерне товариство, яке було засноване в 1953 році як державне підприємство. У 1995 році компанія була перетворена у відкрите акціонерне товариство в рамках програми приватизації в Україні.

Державна реєстрація Товариства проведена 30 січня 1995 року. Підприємство контролюється державою в особі Фонду державного майна України, якому належить 99,9953% статутного капіталу Товариства.

Основним видом діяльності компанії є виробництво хімічної продукції, в тому числі мінеральних добрив і діоксиду титану. Ця продукція реалізується в Україні та за кордоном. Виробничі потужності компанії розташовані в Україні.

За роки своєї історії «СУМИХІМПРОМ» став одним із потужних комплексів хімічної промисловості країни та однією з опор Сумщини. Своєму нинішньому вигляду інфраструктура міста багато в чому завдячує колективу «СУМИХІМПРОМу».

Промисловий майданчик «СУМИХІМПРОМу» займає 226 гектарів, включаючи великий енергетичний і хімічний комплекс. До складу підприємства входять: 11 основних цехів, 20 допоміжних цехів, 7 підрозділів невиробничої групи (комбінат громадського харчування, санаторій-профілакторій та ін.) [31].

Основна інформація про підприємство представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Повне найменування емітента	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «СУМИХІМПРОМ»
Скорочене найменування	ПАТ «СУМИХІМПРОМ»
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство
Ідентифікаційний код юридичної особи	05766356
Місцезнаходження	40003, Сумська обл., м. Суми, вул. Харківська, п/в 12
Міжміський код, телефон та факс	0542 674-212, 0542 683-005
Адреса електронної пошти	v.grischenko@sumykhimprom.org.ua
Дата проведення державної реєстрації	30.01.1995
Статутний капітал (грн)	434686966,5
Відсоток акцій у статутному капіталі, що належать державі	99,995248
Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД	20.15 - Виробництво добрив та азотних сполук 20.12 - Виробництво барвників та пігментів 20.59 - Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

Підприємство в своїй діяльності керується Статутом, затвердженим протоколом Загальних зборів акціонерів ПАТ «СУМИХІМПРОМ» №1-р від 11.04.2011 та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Метою діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» є одержання прибутку для досягнення економічних та соціальних результатів в інтересах працівників Товариства, максимізація їх добробуту шляхом систематичного здійснення виробничо-господарської, інвестиційної, комерційної, фінансової, посередницької, зовнішньоекономічної та іншої підприємницької діяльності і порядку та на умовах встановлених діючим в Україні законодавством [33].

Місія підприємства: забезпечення споживачів продукцією, що відповідає рівню кращих світових аналогів, завжди гарантуючи її якість та безпечність.

Стратегія підприємства: розумна організація діяльності підприємства, що передбачає функціонування Системи менеджменту якості відповідно до вимог ISO 9001:2015 і ґрунтується на ризик-орієнтованому мисленні, чіткому розумінні контексту діяльності підприємства, потреб і очікувань зацікавлених сторін.

Принципи компанії:

- безумовне виконання вимог українського та міжнародного законодавства;
- підвищення якості, безпечності та розширення асортименту продукції до рівня визначеного споживачами;
- будування відносин з постачальниками на взаємовигідній основі;
- управління діяльністю і ресурсами, впровадження енергозберігаючих та природоохоронних технологій з урахуванням ризик-орієнтованого процесного підходу;
- залучення всіх робітників до формування якості продукції;
- оптимізація підбору персоналу, підвищення його майстерності і компетентності;
- визначення конкретних функцій кожного працівника для підвищення його відповідальності та сумлінності;
- застосування мотиваційних принципів оплати праці та матеріального заохочення персоналу, підтримання сприятливого психологічного клімату;
- вдосконалення роботи підприємства за підсумками аналізу внутрішньої діяльності та аналізу діяльності постачальників та партнерів [31].

Посадовими особами Товариства є: голова та члени Наглядової ради Товариства, голова та члени Правління (колегіального виконавчого органу) Товариства, голова та члени Ревізійної комісії Товариства, керуючий санацією.

Діюча на підприємстві організаційна структура є лінійною з вертикальною системою підпорядкування. Вона спирається на розподіл повноважень та функцій управління для прийняття рішень по вертикалі, дозволяє організувати управління за лінійною схемою. Через підпорядковані функціональні служби здійснюється формування, впровадження та реалізація управлінських рішень.

У відповідності до діючої організаційної структури управління затверджено наступне підпорядкування служб та структурних підрозділів (Додаток А). Підприємство має безліч відділів на чолі із директорами та їх заступниками, зокрема: юридичний департамент, бухгалтерія, служба з охорони

праці та цивільного захисту, служба виробництва, виробничо-технічний відділ, відділ сертифікації та стандартизації, відділ постачання та реалізації тощо.

ПАТ «СУМИХІМПРОМ» спеціалізується на випуску хімічної продукції, основними видами які зображенні на рисунку 2.1.

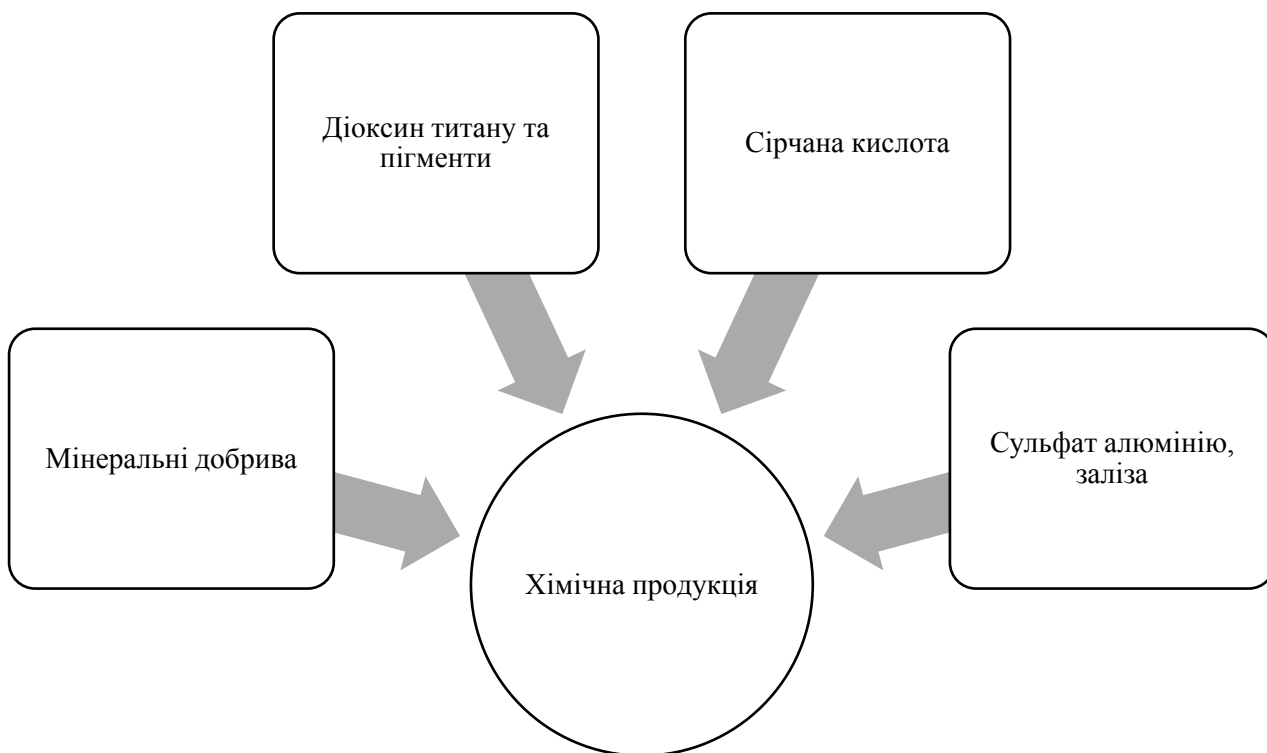

Рис. 2.1. Основні види хімічної продукції ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

До основної продукції, яка виробляється ПАТ «СУМИХІМПРОМ» відносяться:

1. Мінеральні добрива: суперфосфат амонізований гранульований, амофос, NPK (з різноманітним вмістом поживних речовин), NP, NPS, сульфат амонію.

2. Кислоти: сірчана кислота технічна, олеум, екстракційна фосфорна кислота, реактивна сірчана кислота.

3. Мінеральні пігменти: двоокис титану.

4. Коагулянти для очищення води: сірчаноокислий алюміній, залізний купорос, сульфазалізомісткий коагулянт.

5. Кормова добавка: сульфат заліза.

6. Продукція з відходів виробництва: залізний купорос, дехроматор [36].

Всього акціонерне товариство має можливості з виготовлення понад 50 найменувань технічної продукції, переважна більшість якої використовується в промисловості, сільському господарстві.

«СУМИХІМПРОМ» надає низку послуг, таких як ремонт обладнання та запасних частин, послуги соціальної сфери та телекомунікаційні послуги.

Основними видами продукції, що виробляє підприємство є діоксид титану та складні мінеральні добрива.

Діоксид титану. В 2020 році даний вид продукції поставлявся виключно на вітчизняному ринку. Основний покупець - ТОВ «ХІМВЕКТОР», м. Київ.

Складні мінеральні добрива. Даний вид продукції також поставлявся вітчизняним споживачам. Основний покупець - ТОВ «ХІМВЕКТОР», м. Київ.

На експорт відвантажувались тільки сульфат заліза. Основними ринками збуту даних продуктів стали такі країни як Словаччина, Румунія, Нідерланди, Болгарія.

З 2003 року на ПАТ «СУМИХІМПРОМ» функціонує Система Менеджменту Якості (СМЯ), яка відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 9001.

У квітні 2021 року було проведено ресертифікаційний аудит Системи менеджменту якості на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 9001:2015 сертифікаційним органом «Bureau Veritas Certification» (BVC).

За результатами аудиту підтверджено, що у ПАТ «СУМИХІМПРОМ» розроблена, документована і підтримується Система Менеджменту Якості відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001 версії 2015 «Система менеджменту якості. Вимоги», та в підтвердження цьому виданий сертифікат № UA 230068.

Аудитори BVC відзначили високу результативність плідної діяльності керівництва та колективу підприємства, що дозволяє постійно вдосконалювати СМЯ.

ПАТ «СУМИХІМПРОМ» гарантує, що вся вироблена продукція яка постачається до країн ЄС, відповідає вимогам Регламенту ЄС № 1907/2006 REACH і не містить небезпечні речовини SVHC (Substances of Very High Concern).

Відповідно до Регламенту REACH проведена реєстрація продукції підприємства:

- титану діоксиду пігментного;
- сульфату заліза (Дехроматор, залізний купорос);
- заліза гідроксид оксиду (жовтого залізоокисного пігменту);
- добрива складного мінерального;
- алюмінію сульфату;
- фосфогіпсу (сульфат кальцію) [31].

В акціонерному товаристві функціонує лабораторія приймального контролю централізованого відділу технічного контролю, атестована на проведення вимірювань у сферах робіт із забезпечення захисту життя та здоров'я громадян і торгівельно-комерційних операцій.

Відповідність лабораторії критеріям атестації підтверджено свідоцтвом про атестацію № РУ – 1407/15 від 15.12.2015, виданим органом з атестації ДП «Сумистандартметрологія».

Сфера атестації лабораторії охоплює проведення вимірювань при визначенні фізико-хімічних властивостей та показників мінеральних добрив, кислот, солей та пігментів.

На замовлення юридичних осіб будь-якої форми власності, а також фізичних осіб, лабораторія може виконати визначення фізико-хімічних властивостей та показників титану діоксиду пігментного, червоного і жовтого залізоокисних пігментів, азотно-фосфорно-калійних добрив, сірчаної та фосфорної кислот, коагулянтів.

Підприємство ПАТ «СУМИХІМПРОМ» стало офіційним підписантом Глобального договору ООН. Учасники Глобального договору ООН мають дотримуватися десяти принципів цього договору, так принципи з 7 по 9

направлені на запобігання небезпеки для навколишнього середовища, посилення захисту довкілля, а також на необхідність посилення відповідальності у хімічній галузі підприємства завдяки усвідомленості її учасників. ПАТ «СУМИХІМПРОМ» став першим українським підприємством хімічної галузі, хто приєднався до цієї міжнародної ініціативи. До переліку учасників Глобального договору ООН входять понад 12 000 компаній із 160 країн світу, більше 300 підприємств хімічного сектору. Серед найвідоміших – BASF, Caparol, Dupont, Formosa Plastics, Mitsubishi Chemical, LG Chem, Енергоатом, Укренерго, Нафтогаз видобування, Астарта, ДТЕК, Федерація роботодавців України, Федерація професійних спілок України.

Про канали збуту й методи продажу, які використовує ПАТ:

- прямий - реалізація продукції кінцевим споживачам за прямими договорами купівлі-продажу;
- непрямий - реалізація продукції власного виробництва за договорами купівлі-продажу через трейдерські компанії;
- послуги з переробки давальницької сировини.

На підприємстві працює 4160 працівник, обсяг реалізованої продукції за 2020 рік склав 1,8 млрд. грн. крім того для власних потреб було вироблено продукції, виконано робіт та надано послуг на 619 млн. грн. [36].

Окрім виробництва, товариство має потужну соціальну сферу, до якої входять медична частина, санаторій-профілакторій «Олдиш», оздоровчий табір «Зоряний», палац культури «Хімік», комбінат громадського харчування, спортклуб.

Досліджуване підприємство спеціалізується на виробництві діоксиду титану та пігментів. За період 2018-2020 років відбулися значні зміни в структурі товарної продукції. Найбільшу питому вагу в середньому за п'ять років займає виробництво мінеральних добрив, барвників і пігментів, причому частка барвників і пігментів постійно зростає. Для підприємства в галузі товарної та реалізованої продукції питому вагу займає виробництво діоксиду титану (63,6 %) та добрив (24,7 %).

Обсяг виробництва діоксиду титану в 2020 році склав 41487 тонн, що нижче минулорічного на (-0,9 %) або (-360 тонн). Падіння продажів продукції відбулося через труднощі на ринках добрив і пігментів.

З метою посилення та підвищення конкурентоспроможності діоксиду титану ПАТ «СУМИХІМПРОМ» у 2020 році збільшило частку пігментів з кращими показниками у загальному виробництві діоксиду титану (P-2041, P-2061, P-2071, P2081). до 61,8 у минулому році з 58,2 %.

Компанія збільшила річне виробництво на (+10,5 %), або на 23967 тонн, завдяки позитивним тенденціям на ринку мінеральних добрив. Щоб задовольнити потреби клієнтів, ПАТ «СУМИХІМПРОМ» у 2020 році переробило асортимент виробництва мінеральних добрив. Так, основний акцент було зроблено на виробництві комплексних комплексних добрив, частка в загальному обсязі склала 42,1 %.

Від правильного використання фінансових ресурсів безпосередньо залежить результат фінансово-господарської діяльності. Рівень використання фінансових ресурсів характеризує фінансовий стан підприємства. Позитивний фінансовий стан підприємства є запорукою його фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Підприємство, яке має стабільний або стабільно позитивний фінансовий стан, викликає зростаючий інтерес з боку акціонерів, інвесторів, банків і постачальників. Саме комплексна оцінка ПАТ «СУМИХІМПРОМ» необхідна для виявлення основних проблем на підприємстві та вирішення проблем виходу з кризи. Необхідно ефективно підходити до якісного аналізу, щоб покращити добробут, прибутковість, платоспроможність і стабільність. У зв'язку з цим важлива точна та достовірна оцінка та аналіз фінансового стану підприємства.

На основі річної звітності за останні 3 роки висвітлено основні дані про стан підприємства. Для проведення монетарного аналізу діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» використаємо фінансово-економічну характеристику, представлену в таблиці 2.2.

З даних таблиці 2.2 видно, що підприємство у 2018-2020 роках є збитковим (чистий збиток у 2020 році – 10530 тис. грн.). Порівнюючи склад та структуру сукупного капіталу підприємства за період 2018-2020 років, можна сказати, що вартість необоротних активів підприємства зросла на 58355 тис. грн., а вартість оборотних активів – на 95537 тис. грн. Такі зміни в динаміці призвели до змін у структурі активів: зросла частка необоротних активів, які у 2021 році становили майже 60% загальних активів.

Таблиця 2.2

Основні фінансово-господарські показники діяльності ПАТ
«СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Показник	Рік			Відхилення 2018-2020 роки	
	2018	2019	2020	+/-	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	2140886	2334515	2194106	53220	2,43
Собівартість реалізованої, тис. грн.	1837260	1995310	1764091	-73169	-4,15
Валовий прибуток, тис. грн.	303 626	339 205	430015	126389	29,39
Чистий прибуток, тис. грн.	- 10559	-25576	-10530	29	0,28
Власний капітал, тис. грн.	-990819	-1020735	-1035766	-44947	-4,34
Позиковий капітал, тис. грн.	2043527	2184315	2259848	216321	9,57
Необоротні активи, тис. грн.	715802	766262	774157	58355	7,54
Оборотні активи, тис. грн.	464174	509354	559711	95537	17,07
Фонд оплати праці, тис. грн.	322485,9	450485,1	511 450	188964,1	36,95
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	127268	112036	109786	-17482	-15,92
Поточні зобов'язання, тис. грн.	1973620	2184315	2259848	236228	12,66
Фондовіддача	1,35	1,4	1,23	-0,12	-9,76

Джерело: створено автором на основі фінансової звітності підприємства

Розмір власного капіталу зменшився на 44947 тис. грн. однак воно має негативне значення, що вказує на стан, близький до банкрутства. Вартість поточних зобов'язань зросла на 236228 тис. грн. у 2020 році порівняно з 2018 роком, що є негативним моментом і свідчить про наявність у компанії боргів та інших зобов'язань, які компанія повинна погасити протягом одного фінансового року, тобто це кошти, які вона заборгувала постачальникам за товари чи послуги, надані на кредит. Що стосується довгострокових зобов'язань, то вони мають тенденцію до зменшення протягом 2018-2020 років.

На рисунку 2.2 показано динаміку розвитку за останні три роки чистого прибутку, власного та позикового капіталу.

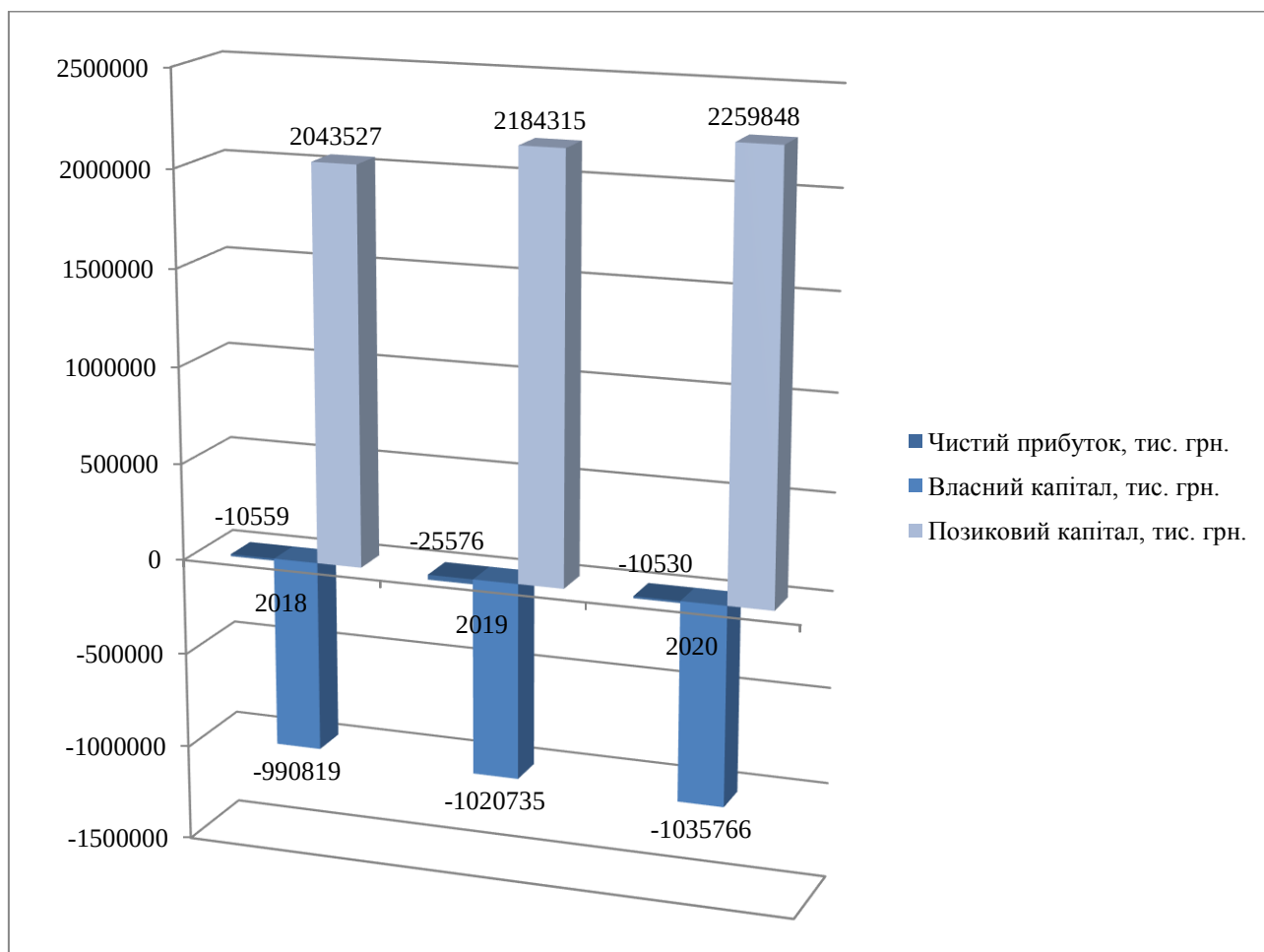

Рис. 2.2. Динаміка змін основних фінансових показників ПАТ «СУМИХІМПРОМ» 2018-2022 роки

Джерело: створено автором на основі даних таблиці 2.2

Фондовіддача у 2020 році знизилася на 9,7 6%, або на 0,12, ця зміна пояснюється низьким темпом зростання валового прибутку (на 29,39 %) порівняно з темпом зростання вартості виробничих фондів (на 17 %). Отже, можна зробити висновок, що підприємство достатньо забезпечене коштами, але використовує їх недостатньо і не завжди ефективно, оскільки знизилася фондовіддача.

Загалом можна зробити висновок, що у 2021 році порівняно з 2018 роком відбулося деяке погіршення складу та структури коштів підприємства.

ПАТ «СУМИХІМПРОМ» має безліч відзнак і нагород, а також посідає чимало рейтингів, а саме:

- 2019 р. - 4 місце у ТОП-10 виробників мінеральних добрив в Україні, розмір виробництва - до 157 тис. тон на рік;

- взимку 2021 р. підприємство отримало бронзову відзнаку від міжнародної компанії EcoVadis;

- влітку 2021 р. підприємство отримало сертифікат від незалежної німецької лабораторії ISEGA, який засвідчує, що марки діоксиду титану SumTITAN R-204, SumTITAN R-206 тощо можуть надійно зужитковуватися як барвники і наповнювачі у створенні пластмас для продовольчих упаковок і дитячих іграшок;

- у 2021 р. ПАТ «СУМИХІМПРОМ» ввійшло до п'ятірки бюджетонаповнюючих бізнесів регіону. На урядовому сайті Департаменту фінансів Сумської обласної держадміністрації розкрито дані про Топ-10 найбільших платників податків, які загалом перерахували більше 25% податків і зборів до бюджетів усіх ступенів [31].

Таким чином, ПАТ «СУМИХІМПРОМ» залишається провідним хімічним підприємством Сумської області.

2.2. Передумови розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Для дослідження передумов розширення діяльності на ПАТ «СУМИХІМПРОМ» дослідимо основні фінансові показники діяльності підприємства.

Головним кроком для здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства є аналіз його майнового стану. Доцільно розрахувати такі коефіцієнти, що показують виробничий потенціал ПАТ «СУМИХІМПРОМ» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз майнового стану ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Показник	Рік			Відхилення 2018-2020 роки	
	2018	2019	2020	+/-	%
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,58	0,58	0,59	0,01	1,69
Коефіцієнт придатності	0,42	0,42	0,41	-0,01	-2,44
Коефіцієнт оновлення	0,042	0,065	0,041	-0,001	-2,44
Вартість товарного майна	5617	13340	12970	7353	56,7
Вартість розрахунково-грошового майна	247184	283921	336330	89146	26,51
Коефіцієнт мобільності активів	0,65	0,66	0,72	0,07	9,72
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,48	0,44	0,45	-0,03	-6,67
Частка основних засобів активів	0,57	0,57	0,55	-0,02	-3,63

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

Проаналізувавши дані таблиці, можна зробити висновок про забезпеченість підприємства основними засобами, про що свідчить показник зносу основних засобів, який протягом 2018-2020 років відповідає «допустимому рівню зносу».

Показник «питома вага основних засобів в активах» показує розмір частки фінансових ресурсів підприємства [26], які вкладені в основні засоби, у 2020 році становить 0,55, що на 0,02 менше порівняно з 2018 роком, така динаміка є позитивним з точки зору падіння виробництва і про це свідчить збільшення виробничих потужностей.

У свою чергу, значення коефіцієнта мобільності активів за 2020 рік знизилося на 9,72 % або 0,07 порівняно з 2018 роком, що свідчить про підвищення здатності компанії адаптуватися до змін на ринку та вести гнучку діяльність.

Тенденцію показників власності можна побачити на рисунку 2.3.

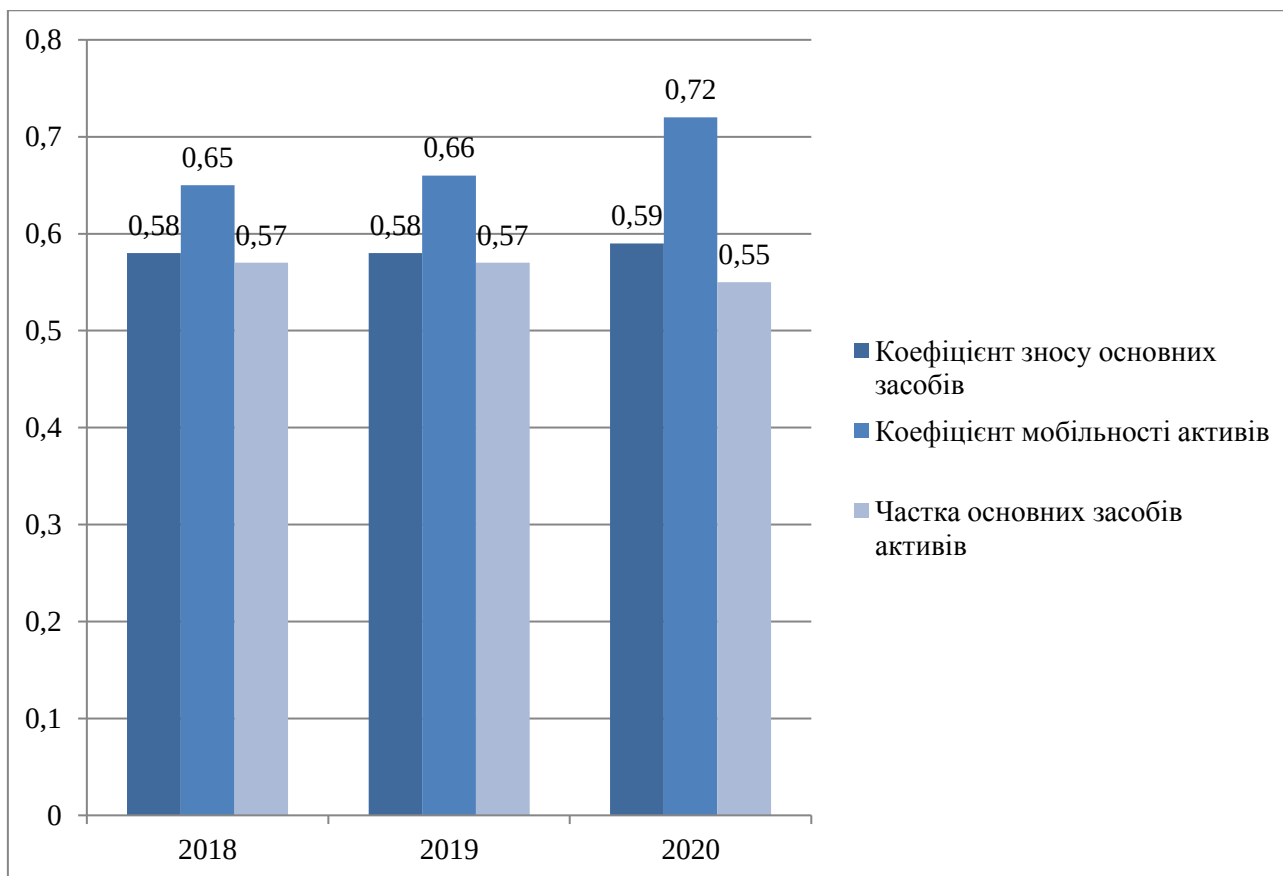

Рис. 2.3. Динаміка змін основних показників майнового стану ПАТ «СУМИХІМПРОМ» 2018-2020 роки

Джерело: створено автором на основі даних таблиця 2.3

Для визначення можливості забезпечення своєчасного використання кредитних і боргових зобов'язань необхідно розрахувати коефіцієнти ліквідності. Для аналізу реального ступеня ліквідності підприємства використовуються показники, наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Показник	Рік			Відхилення 2018-2020 роки	
	2018	2019	2020	+/-	%
Коефіцієнт покриття	0,23	0,24	0,25	0,02	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,003	0,003	0,002	66,67
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	-1636714	-1786997	-1700137	-63423	-3,73

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

З даних таблиці 2.4 видно, що коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної ліквідності) у 2020 році порівняно з 2018 роком збільшився на 8 % або на 0,02 і є показником спроможності підприємства виконувати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. У цьому випадку можна стверджувати, що підприємство має 0,02 грн оборотних коштів на 1 грн поточних зобов'язань, що свідчить про його неспроможність погасити поточні зобов'язання в повному обсязі, тобто оборотних коштів недостатньо для покриття короткострокових зобов'язань. Цю динаміку можна побачити на малюнку 2.4.

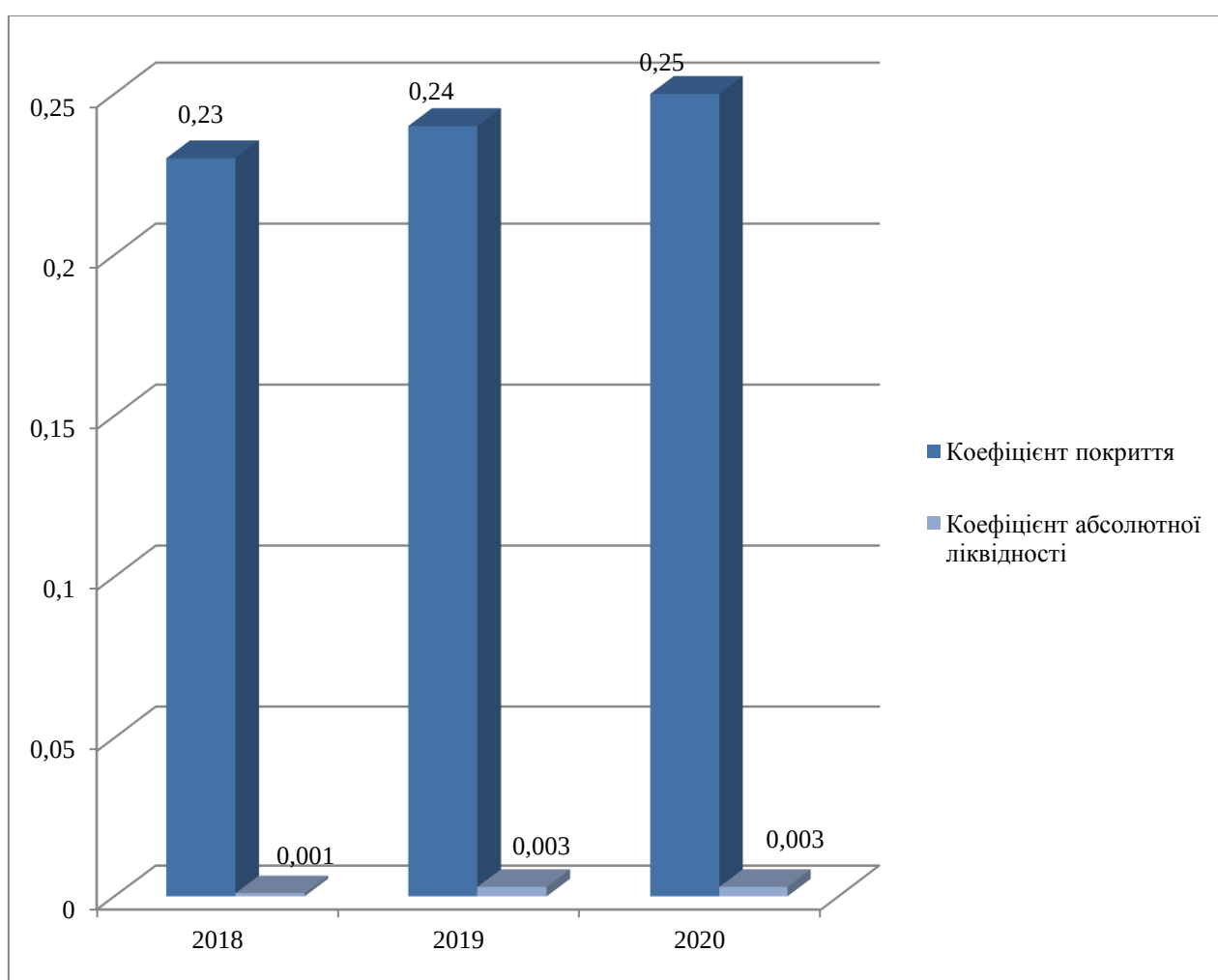

Рис. 2.4. Динаміка змін показників ліквідності та платоспроможності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Джерело: створено автором на основі даних таблиці 2.4

Однією з найважливіших характеристик фінансово-господарської діяльності підприємства є його стійкість у довгостроковій перспективі. Це пов'язано, перш за все, із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів. Важливо визначити співвідношення власного та позикового капіталу підприємства. Коефіцієнти, що характеризують фінансову стійкість ПАТ «СУМИХІМПРОМ» наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Показник	Рік			Відхилення 2018-2020 роки	
	2018	2019	2020	+/-	%
Коефіцієнт автономії (платоспроможності)	-0,78	-0,8	-0,78	0	0
Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності)	-0,46	-0,44	-0,46	0	0
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,15	-0,15	-0,15	0	0
Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,78	-0,8	-0,7	-0,08	-11,42
Коефіцієнт фінансової залежності	1,73	1,71	1,52	-0,21	-13,82

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

Аналіз даних таблиці показує, що показник фінансової автономності (платоспроможності), який є одним із найважливіших показників фінансової стійкості у 2020 році, становить -0,78. Загалом значення цього показника вказує на те, яку частину своїх активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів [6]. Оскільки значення показника дуже низьке і має від'ємне значення, це свідчить про високий рівень ризиків і низьку стійкість підприємства в середньостроковій перспективі. У динаміці за останні три роки значення показника жодного разу не виходило на позитивний рівень, тому, якщо керівництво підприємства не вживе жодних заходів, це призведе до банкрутства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує співвідношення власних оборотних ресурсів і власного капіталу підприємства [40]. Його від'ємне значення за останні три роки свідчить про те, що власний капітал та кошти, залучені на довгостроковій основі, використовуються для фінансування

необоротних активів, тому для забезпечення фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позикових джерел фінансування.

Значення коефіцієнта фінансової стійкості, хоча і не досягає нормативного значення. Це свідчить про неспроможність підприємства повністю фінансувати активи за рахунок власного капіталу та має пряму потребу в коштах банків та інвесторів.

Тенденцію зміни коефіцієнтів стійкості підприємства можна розглянути на рисунку 2.5.

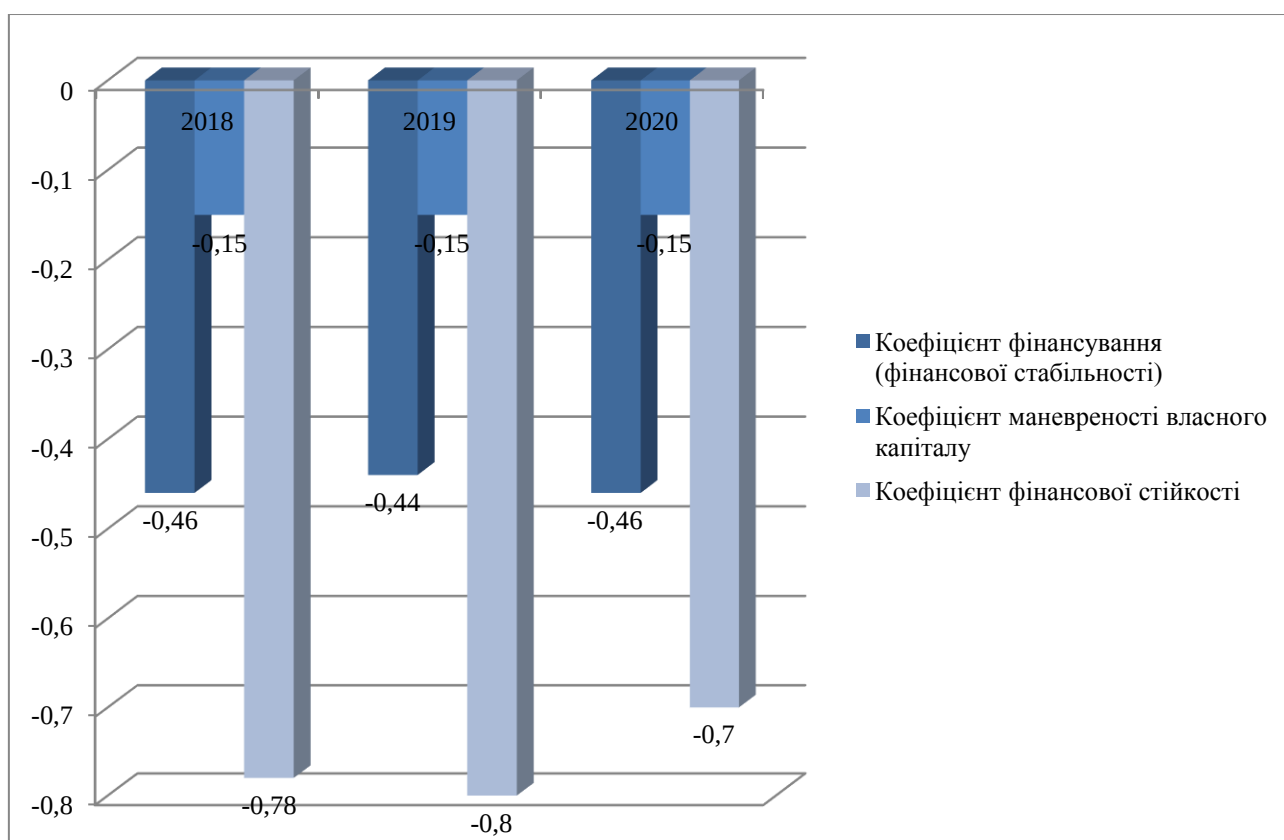

Рис. 2.5. Динаміка змін показників фінансової стійкості ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Джерело: створено автором на основі даних таблиці 2.5

Отже, як показує аналіз, підприємство ПАТ «СУМИХІМПРОМ» достатньо забезпечене коштами, але використовує їх неефективно, що відображається на низьких показниках майнового стану, ліквідності та платоспроможності. Це свідчить про те, що підприємство за наявних фінансових ресурсів не в змозі

своєчасно та в повному обсязі погасити наявні термінові зобов'язання (короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, бюджет). Значення коефіцієнта фінансової стійкості також свідчить про пряму залежність від коштів банків та інвесторів [6]. Тому також важливо проводити оцінку ділової активності та рентабельності з метою отримання інформації про швидкість фінансово-господарських операцій.

Поняття прибутковості ототожнюють з рентабельністю або рентабельністю, що означає, що показник важливий для аналізу. Рентабельним вважається таке підприємство, яке покриває витрати виробництва від реалізації продукції та отримує достатній розмір прибутку для ефективного функціонування підприємства [40]. Розрахункові характеристики рентабельності підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ» представлені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз рентабельності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Показник	Рік			Відхилення 2018-2020 роки	
	2018	2019	2020	+/-	%
Коефіцієнт рентабельності активів	1,27	1,9	1,68	+0,41	24,4
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	-0,003	-0,01	-0,01	-0,007	-70
Коефіцієнт рентабельності діяльності	-0,005	-0,022	-0,005	-0,0002	-4,17
Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції	0,13	0,76	0,87	+0,78	89,66

Джерело: створено автором на основі інформації про підприємство

Як видно з даних таблиці 2.6, коефіцієнти рентабельності власного капіталу та рентабельності діяльності протягом 2017-2019 років в основному мають від'ємні значення.

Відповідно, аналогічна тенденція і в коефіцієнті рентабельності діяльності. Це говорить про те, що витрати підприємства переважають над доходами.

Значення коефіцієнта рентабельності реалізації продукції у 2020 році зросло на 89,66%, що свідчить про організовану збутову політику підприємства. Також не варто забувати, що підприємство знаходиться на стадії реорганізації, а

всі боргові зобов'язання «розтягнуті» на 5 років, тобто щороку воно постійно і рівномірно покриває свої борги.

Тенденцію зміни основних показників рентабельності наведено на рисунку 2.6.

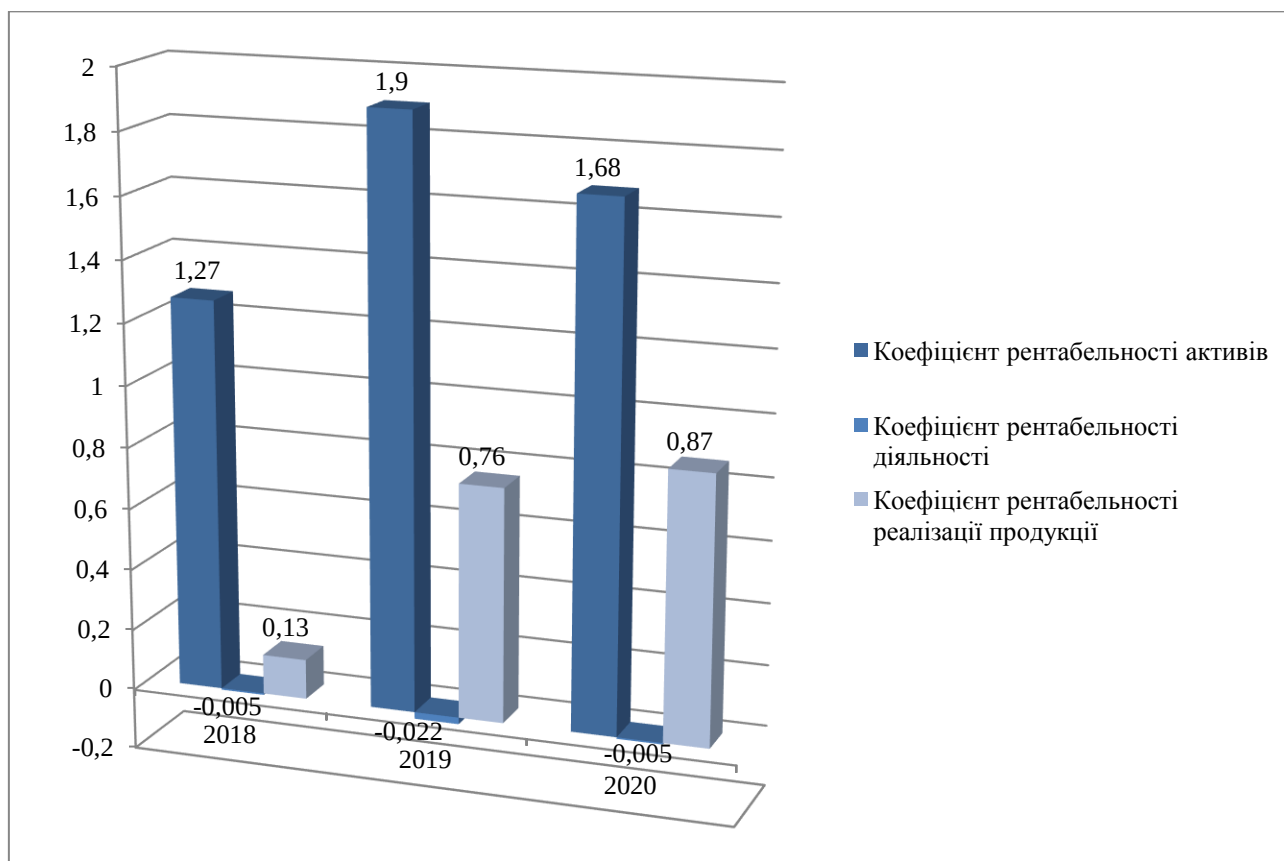

Рис. 2.6. Динаміка змін показників рентабельності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» за 2018-2020 роки

Джерело: створено автором на основі даних таблиці 2.6

Показники рентабельності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» свідчать про його неспроможність покривати свої борги та витрати за рахунок отриманих доходів, тобто про неефективне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. У свою чергу показники ділової активності також мають тенденцію до зниження, що свідчить про неефективне використання активів, власного капіталу та позикових коштів. Як місце на ринку ПАТ «СУМИХІМПРОМ» не має високої активності в інноваційно-інвестиційній діяльності.

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що ПАТ «СУМИХІМПРОМ» перебуває у скрутному фінансовому становищі, є неплатоспроможним та збитковим, тому доцільно розглянути варіанти оптимізації діяльності підприємства та розробити рекомендації щодо покращення ефективності його фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ПРОЕКТУ З РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Спираюсичь на дослідження діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ», бачимо, що підприємство знаходиться в кризовому становищі, що підтверджують розрахунки фінансово-економічних показників. В такому разі, для підприємства доцільним є розглянути можливі варіанти вдосконалення його діяльності. Тому варто розглянути можливість розширення діяльності підприємства завдяки виробництву нового продукту.

В даному розділі кваліфікаційної роботи розробимо проект з роширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» та його дослідимо його доцільність. Суть проекту полягає у виробництві підприємством рідини AdBlue.

Сьогодні багато дизельних автомобілів обладнано системою селективного каталітичного відновлення (скорочено SCR). Він очищає вихлоп, видаляючи з нього шкідливі для навколишнього середовища речовини - оксид азоту. А працює система за рахунок рідини AdBlue.

Спочатку таке важливе технічне доповнення з'явилося у вантажівок і автобусів європейського виробництва, трохи пізніше - в легкових автомобілях, наприклад, марок Mercedes-Benz і Audi. Незважаючи на те, що система є у відносно молодих автомобілях, такі моделі вже можна зустріти на вторинному ринку.

Система SCR складається з каталітичного нейтралізатора, розпилювача, дозатора та бака AdBlue. Рідина під тиском 4,5-8,5 бар впорскується через інжектор у потік димових газів. В результаті оксиди азоту перетворюються на азот і воду - екологічно чисті речовини. Тобто сечовина в даному випадку виконує роль відновника. Таким чином, ступінь екологічності вихлопу відповідає нормам Євро-4 і Євро-5. Крім того, можна оптимізувати роботу двигуна та зменшити викид шкідливих часток [33].

AdBlue (AUS 32, DEF) являє собою розчин комерційно чистої сечовини (32,5 %) у демінералізованій воді (67,5 %) і використовується як додаткова

робоча рідина в дизельних двигунах з використанням технології AdBlue® SCR (Selective Catalytic Reduction), у свою чергу, є зареєстрованою торговою маркою для продукту AUS 32. AdBlue захищено авторським правом Німецької асоціації автомобільної промисловості (VDA).

З 2009 року споживання AdBlue в Європі щороку перевищує 1 мільйон тонн (350 тис. тонн у перерахунку на суху сечовину). При цьому на Європу припадає понад 90 % світового споживання. Але перспективи цього ринку досить вражаючі. Жорсткі екологічні норми призведуть до масового споживання AdBlue не лише в Європі, а й в Україні [30].

В Україні ТОВ «CrossChem Київ» є першим і єдиним виробником AdBlue, сертифікованим VDA. Більшість його зараз імпортується з Європи. Тому будівництво виробництва AdBlue на підприємстві ПАТ «СУМИХІМПРОМ» дає значні можливості для бізнесу та розвитку підприємства. При цьому підприємство має матеріально-технічну базу для реалізації даного проекту:

- наявність сировини власного виробництва;
- наявність усіх необхідних енергоресурсів;
- наявність вільного місця на території підприємства, де можна розмістити установку;
- наявність лабораторії для аналізу готової продукції та кваліфікованого персоналу;
- наявність внутрішньооб'єктових доріг і можливість відвантаження продукції у всіх видах тари (автоцистерни, ж/д цистерни, упаковка в дрібну тару).

Обґрунтування кількості нових або додаткових робочих місць для виробничого персоналу. Відповідно до завдання планова чисельність персоналу з обслуговування заводу з виробництва AdBlue становитиме 2 людини: оператор АСУ ТП (АРМ) та оператор монтажу (робоче місце – зовнішня площадка). З урахуванням 12-годинної робочої зміни та цілодобового режиму роботи установки загальна чисельність обслуговуючого персоналу установки становить 8 чоловік (2 зміни, 2 заміни). Додатково потрібні 2 лаборанти в лабораторію

контролю якості товарної продукції в ВТК. Також до керівного складу увійдуть директор, бухгалтер і начальник виробництва.

Важливим етапом є визначення форми та способу інвестування.

Першим кроком стане створення спільного підприємства. Планується об'єднати зусилля таких підприємств, як ПАТ «СУМИХІМПРОМ» та «Кросшем», які виступатимуть інвесторами. Ці компанії вкладуть свої кошти у спільне підприємство «Azot-Cross», розташоване на території «СУМИХІМПРОМу» в Україні. Таким чином, компанії розподілять суму інвестицій порівну – 50 % на 50 %. Буде створено 2 поточних рахунки для спільного підприємства - в євро та гривні. Так, Crosschem перераховуватиме свої кошти в євро на розрахунковий рахунок компанії, а СУМИХІМПРОМ, відповідно, у гривні. Переказ коштів від Crosschem буде здійснюватися через SWIFT-переказ.

Наступним кроком є отримання ліцензії на рідкий реагент AdBlue від Асоціації автомобільної промисловості Німеччини (VDA).

Здобувач ліцензії, тобто «Azot-Cross», подає до органу ліцензування заяву про отримання ліцензії за формою, визначеною ліцензійними умовами. До заяви про видачу ліцензії додаються такі документи:

- 1) документи відповідно до ліцензійних вимог;
- 2) копія паспорта керівника здобувача ліцензії (або уповноваженої особи) із зазначенням прізвища, імені, по батькові, дати народження, серії та номера паспорта, дати видачі, найменування органу, який його видав;
- 3) копії відповідних документів, що підтверджують наявність підстав для переказу коштів в іноземній валюті;
- 4) опис документів, що подаються для отримання ліцензії, у двох примірниках.

Етапи отримання ліцензії AdBlue:

1. Відправлення поштою DHL в Німеччину, Берлін документів, пов'язаних з проектом - 3 дні. Заявку при отриманні VDA, яких ми повідомляємо

заздалегідь, зокрема завідувач AdBlue доктор Ralf Sheinbach, розглядають відразу ж, виділяють нам аудитора і висилають його контакти.

2. Точна дата аудиту обговорюється між аудитором і компанією. В середньому між розглядом заявки і перевіркою на виробництві проходить від 4 до 6 тижнів, залежно від завантаженості аудитора, географічної різниці в відстані, пори року і з урахуванням інших факторів.

3. Сам по собі аудит займе 1-2 дні.

4. Час доставки зразків продукції, взятих на місці перевірки, до лабораторії SGS в Німеччині, може зайняти до 1 тижня.

5. SGS в середньому витрачає 3 тижні на крос-чек аналізу.

6. Як тільки результати перевірки в Німеччині стануть відомі, звіт про аудит буде завершено і буде випущений сертифікат.

7. В цей же день VDA направляє в нашу сторону інвойс щодо прайса за аудит, і ще один інвойс щодо оплати праці та подорожі аудитора.

8. Трансферт грошей триває 2-3 дні.

9. Випущений раніше сертифікат - це попередня умова для підписання ліцензійної угоди між нашою компанією та доктором Sheinbach`ом. Підписання угоди може додатково зайняти близько тижня.

10. Після цього ми отримаємо останній інвойс щодо оплати вартості ліцензії. Як тільки VDA отримають гроші за ліцензію, ми стаємо офіційними виробниками і маємо право називати свій розчин карбаміду AdBlue [1].

Разом: з моменту подачі заявки на отримання ліцензії в VDA до безпосереднього моменту отримання даної ліцензії може піти до 10 тижнів.

Переказ грошових коштів за ліцензію буде відбуватися наступним чином: здобувач ліцензії, тобто «Azot-Cross» здійснить SWIFT-переказ на рахунок ліцензіата, тобто VDA. І у відправника і одержувача коштів відкриті рахунки в банках у валюті переказу.

Калькуляція витрат на аудит та ліцензію:

- Ціна ліцензії - 16500 €;
- Витрати на аудит і аудитора:

- плата за один день аудиту - 990 €;
- плата за одну годину подорожі аудитора - 64 €;
- орієнтовна вартість аудиту одного виробничого майданчика - 600 €;
- орієнтовна вартість ночівлі аудитора за ніч - 100 €;
- плата за крос-чек зразків лабораторією - 700 € за зразок;
- плата за видачу сертифіката - 300 €.

Разом: з огляду на відстань між країнами, кількість днів аудиту (один) та інші фактори, попередня вартість аудиту та аудиторської роботи оцінюється в 5000 Євро, а загальні витрати на аудит і отримання ліцензії оцінюються в 22000 Євро.

Перелік техніко-економічних показників та їх значення можна розглянути у наступній таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Техніко-економічні показники проекту

Найменування	Показники
Найменування об'єкту і його місцезнаходження	Будівництво установки з виробництва відновника оксиду азоту під торговою маркою AdBlue потужністю 2000 тон в місяць на базі цеху карбамід-2 ПАТ «СУМИХІМПРОМ».
Характер будівництва	Нове будівництво
Річна потужність виробництва AdBlue	до 24 тис.т
Площа забудови: - установка (об.1195/2); - товарний склад (об.535/1).	144,0 м ² 673,0 м ²
Річна потреба в енергоресурсах: а) електроенергія; б) вода питна (або зворотня).	480,744 тис.кВт·год/рік 23760 м ³ /рік
Клас наслідків (відповідальності) об'єкту	СС1
Тривалість будівництва	1 рік
Кошторисна вартість будівництва: - будівельні роботи - вартість устаткування - інші витрати - податок на додану вартість	41553,764 тис.грн 8350,133 тис.грн 22369,944 тис.грн 3908,060 тис.грн 6925,627 тис.грн

Джерело: створено автором на основі [1]

Слід зауважити, що до кошторисної вартості входить сам проект (належить до категорії «інші витрати»), підключення до водопостачання та електропостачання.

Що стосується конкурентного середовища безпосередньо на території України, слід відмітити, що на українському ринку існує лише одне підприємство-виробник AdBlue під назвою ТОВ «CrossChem Київ». Це на даний момент часу перший та єдиний сертифікований «Verband der Automobilindustrie e.V.» (Германія) підприємство-виробник AdBlue в Україні [30].

Таблиця 3.2

Динаміка імпорту в Україну добавки AdBlue в 2017-2020 рр. в розрізі країн постачальників

Країна-постачальник	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	Об'єм, т	Вартість, тис.грн	Об'єм, т	Вартість, тис.грн	Об'єм, т	Вартість, тис.грн	Об'єм, т	Вартість, тис.грн
Польща	4640,1	14407,2	6387,7	25130,0	8666,5	33830,1	12471,1	46079,9
Литва	621,8	3114,9	725,9	3336,3	2578,0	14370,4	3350,5	15578,4
Германія	28,8	591,4	4,8	100,2	144,2	3598,0	215,8	4442,3
Угорщина	6,4	57,0	12,0	183,3	9,9	117,3	18,2	243,9
Австрія	-	-	-	-	1,5	23,1	3,5	34,2
Бельгія	-	-	0,1	1,0	0,3	35,5	2,0	44,8
Чехія	-	-	0,9	22,7	-	-	14,0	228,1
Турція	254,0	1599,8	-	-	-	-	-	-
Франція	-	-	-	-	-	-	0,2	3,5
Греція	-	-	-	-	-	-	2,2	27,7
Великобританія	-	-	-	-	-	-	0,2	17,5
США	-	-	-	-	-	-	0,3	13,1

Джерело: [1]

ТОВ «CrossChem Київ» входить до складу міжнародної бізнес-групи CrossChem International, яка спеціалізується на виробництві та дистрибуції товарів і обладнання хімічної промисловості, спрямованих на покращення екологічних показників та підвищення економічного ефекту [33].

Крім того, існуючий споживчий попит на внутрішньому ринку також можна задовольнити за рахунок імпорту.

Провідними постачальниками присадок AdBlue на ринок України є Польща та Литва (табл. 3.2).

Таким чином, можна зробити висновок, що в разі створення інвестиційного проекту з виробництва AdBlue в Україні на базі ПАТ «СУМИХІМПРОМ» це буде лише друге підприємство в Україні, яке буде безпосередньо спеціалізуватися на виробництві подібного хімічного реагенту. Тому є всі шанси на успішну конкуренцію як з ТОВ «CrossChem Київ», так і з імпортними поставками, адже на вартість імпортової продукції для кінцевого споживача впливає маса факторів – вартість транспортування, податки та митні збори, курс євро, експлуатаційні витрати тощо.

ВИСНОВКИ

Темпи зростання науково-технічного прогресу, загострення конкуренції на ринку, глобалізація економіки у світі та її зміни в кризових явищах зумовлюють пошук нових шляхів зменшення коливань ринкового ризику та підвищення конкурентоспроможності компаній. У цих умовах організаціям майже завжди доводиться розраховувати на власні сили, виходячи з цих проблем шляхом зменшення витрат, ризиків і розширення поля діяльності до більшого та стабільного попиту. Диверсифікація виробництва є одним із шляхів реалізації всього вищесказаного, а саме як спосіб вдосконалення та оновлення асортименту продукції, зменшення залежності фірми від вузької номенклатури продукції, сприяння інноваційній діяльності підприємства.

На практиці рішення про диверсифікацію зазвичай приймається тоді, коли підприємство опиняється в складній ситуації (постійне зниження прибутку, систематична втрата частини ринку, збільшення прибутку від інвестицій).

Диверсифікація - це прагнення компанії диверсифікувати свою продукцію, що забезпечує додаткову комерційну стабільність і підвищує прибутковість.

Сучасні вчені виділяють такі види диверсифікації: пов'язану, непов'язану і концентричну диверсифікацію, кожна з яких також поділяється на підвиди.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є ПАТ «СУМИХІМПРОМ» – понад 60 років є надійним партнером та найбільшим українським виробником мінеральних добрив, пігментної продукції, залізного купоросу. Завдяки впровадженню гнучких технологій, маючи високий виробничий і кадровий потенціал, підприємство впевнено утримує лідерство в хімічній галузі.

Основним видом діяльності компанії є виробництво хімічної продукції, в тому числі мінеральних добрив і діоксиду титану. Ця продукція реалізується в Україні та за кордоном. Виробничі потужності компанії розташовані в Україні.

Аналіз фінансово-економічних показників показав, що протягом 2018-2020 років підприємство було збитковим. Причиною цього стало зменшення поставок сировини з росії через агресію рф проти України.

Проаналізувавши наявність та ефективність використання основних засобів виробництва, можна констатувати, що підприємство достатньо забезпечене фондами, але використовує їх недостатньо і не завжди ефективно. Тому для максимального підвищення ефективності використання основних фондів підприємству доцільно проводити заміну обладнання на нові види верстатів і верстатів (автоматичних, напіваавтоматичних, а також з програмним керуванням), які забезпечують високу досконалість і та економічність технологічних процесів.

Аналіз господарської діяльності дав змогу констатувати, що оптимальні співвідношення темпів зміни прибутку, обсягів реалізації продукції та сукупного капіталу підприємства дотримані не повністю.

За звітний період фінансова стійкість підприємства погіршилась і знаходиться в незадовільному стані. Відповідно, підприємство є неплатоспроможним і не в змозі вчасно погасити свої зобов'язання.

Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства показав, що підприємство є неліквідним, оскільки оборотні активи значно менші за поточні зобов'язання, тобто пасиви. Підприємство за наявних фінансових ресурсів не в змозі своєчасно і в повному обсязі погасити наявні термінові зобов'язання (короткострокові банківські кредити, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, бюджет тощо). Показники загальної ліквідності не відповідають нормативним показникам, що є негативним показником діяльності підприємства.

В цілому можна зробити висновок, що ПАТ «СУМИХІМПРОМ» має досить непоганий потенціал, але підприємству необхідно покращувати свої позиції для збереження стабільності, використовуючи інноваційні та передові технології виробництва, а також залучаючи кошти іноземних інвесторів.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи розроблено проект розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» та досліджено його доцільність. Суть проекту – виробництво підприємством рідини AdBlue.

AdBlue (AUS 32, DEF) являє собою розчин комерційно чистої сечовини (32,5%) у демінералізованій воді (67,5%) і використовується як додаткова робоча рідина в дизельних двигунах з використанням технології AdBlue® SCR (Selective Catalytic Reduction), у свою чергу, є зареєстрованою торговою маркою для продукту AUS 32. AdBlue захищено авторським правом Німецької асоціації автомобільної промисловості (VDA).

Техніко-економічне обґрунтування та обґрунтування ефективності інвестицій показали, що за умови вдалих маркетингових рішень у ході комерційної діяльності будівництво заводу AdBlue на новому спільному підприємстві «Azot-Cross» є технічно здійсненним та економічно вигідним проектом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. AZMOL-BP - єдиний в Україні виробник з власним обладнанням і лабораторією, сертифікованими VDA. URL: <https://adblue.azmol.ua/>
2. Багорка М.О., Білоткач І.А. Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах. Інвестиції: практика та досвід. 2009. №10.
3. Богачевська К.В. Теоретичні підходи визначення поняття «диверсифікація підприємства» як економічної категорії. Вісник Криворізького національного університету. 2012. Вип. 33. С. 280–283
4. Богуславський Є.І. Алгоритм підготовки проведення диверсифікації на підприємстві. Ефективна економіка. 2012. №4 (64).
5. Богуславський Є.І., Черниченко А.О. Вибір оптимального методу диверсифікації підприємств. Ефективна економіка. 2013. №10.
6. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
7. Бокань А.А. Диверсифікація підприємства: передумови, види та форми. Вісник економічної науки України. 2010. № 2. С. 21–24.
8. Болотова В.В. Суть диверсифікації як економічного процесу. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»: зб. наук. пр. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2020. № 3. С. 176-187
9. Брінь П. В., Переходова Л. О. Диверсифікація господарської діяльності підприємств. Вісник НТО «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2013. 69 (1042). С.172-175.
10. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством: навч. посіб. Вид.3-тє, виправл. і допов. Київ: Центр навч. л-ри, 2014. 400 с.
11. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: підручник. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 488 с.

12. Грабович Т.С. Диверсифікація як можливий напрям зростання промислового підприємства. Вісник НТУ «ХП». 2012. № 58. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive>
13. Гудзь О. Є. Управління диверсифікацією діяльності підприємства. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. № 1. С. 14–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esmebi_2015_1_4
14. Дереза В.М. Диверсифікація виробництва і капіталу на підприємстві: Монографія. Д.: НГУ, 2010. 124 с.
15. Донець Л. І. Основи підприємництва: навч. посіб. К. : Центр навч. л-ри, 2006. 320 с.
16. Дрималовська Х.В. Розвиток диверсифікації на підприємствах: дис. канд. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами. Львів, 2016. 219 с.
17. Згурська О.М. Визначення суті та значення дефініції «диверсифікація». Економіка та держава. 2019. № 12. С. 77–82
18. Згурська О.М. Диверсифікація як метод підвищення економічної ефективності підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №13.
19. Івченко Л. А. Диверсифікація діяльності підприємств як чинник їх економічного зростання. Міжнародний збірник наук. праць. 2016. №1. С. 101.
20. Ковтуненко К. В. Диверсифікація діяльності виробничого підприємства в умовах глобалізаційних змін. Бізнес Інформ. 2016. №9. С. 153–158.
21. Ковтуненко К. В. Стратегія диверсифікації: поняття, види та фактори вибору. Економіка. Фінанси. Право. 2016. 12/3'2016 С. 22-27.
22. Ковтуненко К. В., Сапожников Р. М. Стратегія диверсифікації діяльності підприємств в системі стратегічного управління. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти. Вип. 2 : монографія. Херсон, 2017. С. 378-391.
23. Корінько М.Д. Диверсифікація як стратегія розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 5.С. 12-17.

24. Корінько М.Д. Диверсифікація: теоретичні та методологічні основи: Монографія. К.: Інститут аграрної економіки, 2007. 488 с.
25. Кулик М.В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018. 450 с.
26. Лойко В.В., Макаровська Т.П. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ: КНУТД, 2015. 267 с.
27. Махнушкіна В.Н., Шинкевич А.Н. Сучасні види та форми диверсифікації. Російське підприємництво. 2015. №10.
28. Момонт Т.В. Диверсифікація діяльності суб'єктів господарювання: теоретичний аспект. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2014. № 4. С. 164–174.
29. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 559 с.
30. Офіційний сайт CrossChem. URL: <https://crosschem.com.ua/>
31. Офіційний сайт ПАТ «СУМИХІМПРОМ». URL: <http://sumykhimprom.com.ua/>
32. Полятикіна Л.І. Диверсифікація виробництва як економічний інструмент підвищення рівня розвитку підприємств малого бізнесу. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 17. 2017. с. 415-419. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/17-2017/88.pdf>
33. Ринок AdBlue® України: реалії та перспективи. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/rinok_adblue_ukraini_realii_ta_perspektivi
34. Річна інформація емітента цінних паперів (річний звіт) за 2018 рік ПАТ «СУМИХІМПРОМ». URL: http://sumykhimprom.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/05766356_2018-07.05.2019.pdf
35. Річна інформація емітента цінних паперів за 2019 рік ПАТ «СУМИХІМПРОМ». URL: http://sumykhimprom.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/05766356_2019-30.04.2020.pdf

36. Річна інформація емітента цінних паперів за 2020 рік ПАТ «СУМИХІМПРОМ». URL: http://sumykhimprom.com.ua/wp-content/uploads/2016/06/05766356_2020.pdf

37. Ромашко О.М. Нові підходи до трактування диверсифікації діяльності підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 11. С. 34-41.

38. Скриньковський Р. М., Візняк Ю. Я., Павловські Г., Коропецький О. О. Діагностика диверсифікаційних процесів на підприємстві. Проблеми економіки, 2017. № 2. С.223-228. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-2_0-pages223_228.pdf.

39. Слава С. С. Диверсифікація як ефективний механізм забезпечення розвитку підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. Вип. 1. С. 109–111.

40. Харченко Т., Щегда А. Економіка підприємства: збірник тестів та задач. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 240 с.

41. Цогла О. О. Формування конкурентних переваг підприємства шляхом диверсифікації його діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 4. С.109-115.

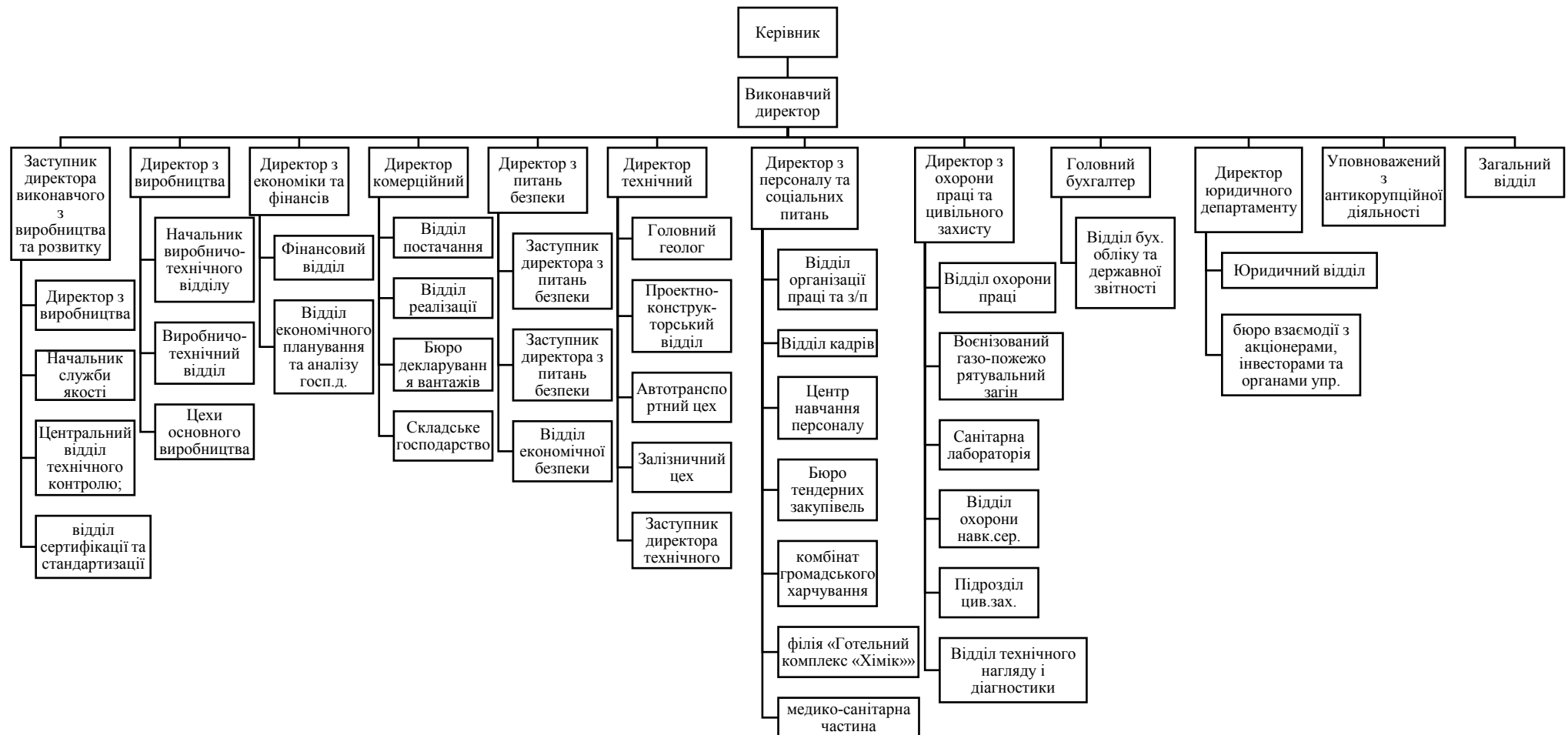
42. Цогла О.О. Основні етапи еволюції розуміння стратегії диверсифікації діяльності підприємства. Національний університет «Львівська політехніка». 2006. №7. 181-185 с.

43. Шабалтун М.І., Леманова П.В. Значимість стратегії диверсифікації в умовах конкуренції. Міжнародний студентський науковий вісник. 2016. Вип. № 4 ч.4. С. 459-462.

ДОДАТКИ

Додаток А

Організаційна структура управління ПАТ «СУМИХІМПРОМ»

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2020 р.

Форма № 1

Актив	Код рядка	Код за ДКУД		1801001
		На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на МСФЗ
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	169	40	162
первісна вартість	1001	1 465	1 474	649
накопичена амортизація	1002	(1 296)	(1 434)	(487)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	30 702	31 498	41 998
Основні засоби	1010	724 941	736 933	632 275
первісна вартість	1011	1 725 502	1 796 754	1 430 948
знос	1012	(1 000 561)	(1 059 821)	(798 673)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	(0)	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	8
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	4 934	5 552	10 316
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	134	134	134
Усього за розділом I	1095	760 880	774 157	684 893

II. Оборотні активи				
Запаси	1100	235 173	227 762	355 595
Виробничі запаси	1101	176 333	176 138	247 244
Незавершене виробництво	1102	45 500	38 654	23 074
Готова продукція	1103	12 209	11 925	84 199
Товари	1104	1 131	1 045	1 078
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	123 963	220 791	76 182
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	101 075	67 293	15 008
з бюджетом	1135	21 351	21 351	122 656
у тому числі з податку на прибуток	1136	21 351	21 351	21 539
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 816	1 319	1 296
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	5 962	7 137	32 066
Готівка	1166	5	42	12
Рахунки в банках	1167	5 957	7 095	10 529
Витрати майбутніх періодів	1170	576	1 171	98
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в:				
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	20 427	12 887	88 334
Усього за розділом II	1195	510 343	559 711	691 235
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	1 271 223	1 333 868	1 376 128

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на МСФЗ
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	434 687	434 687	434 687
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	90
Додатковий капітал	1410	229	121	637
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-1 460 044	-1 470 574	-1 224 503
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	-1 025 128	-1 035 766	-789 089

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	112 036	109 786	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви	1530	0	0	0
у тому числі:				
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	112 036	109 786	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0
товари, роботи, послуги	1615	65 349	78 768	95 209
розрахунками з бюджетом	1620	20 249	24 192	16 851
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0
розрахунками зі страхування	1625	21 154	6 455	80 174
розрахунками з оплати праці	1630	20 348	23 088	8 762
одержаними авансами	1635	62 604	23 920	457 809
розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	71 144	80 068	13 446
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1 923 467	2 023 357	1 492 966
Усього за розділом III	1695	2 184 315	2 259 848	2 165 217
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	1 271 223	1 333 868	1 376 128

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2020 рік
Форма №2

I. Фінансові результати

Код за ДКУД			1801003
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 194 106	2 334 515
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестрахування	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 764 091)	(1 995 310)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:			
прибуток	2090	430 015	339 205
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	59 868	46 306
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(164 879)	(143 568)
Витрати на збут	2150	(50 595)	(33 251)
Інші операційні витрати	2180	(271 033)	(225 024)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	3 376	0
збиток	2195	(0)	(16 332)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	688	0

Інші доходи	2240	262	695
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(14 856)	(9 858)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(0)	(81)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	0
збиток	2295	(10 530)	(25 576)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	0
збиток	2355	(10 530)	(25 576)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-10 530	-25 576

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	1 116 537	1 417 183
Витрати на оплату праці	2505	511 450	433 001
Відрахування на соціальні заходи	2510	111 214	94 200
Амортизація	2515	59 450	60 752
Інші операційні витрати	2520	105 288	97 979
Разом	2550	1 903 939	2 103 115

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	1 738 747 866	1 738 747 866
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1 738 747 866	1 738 747 866
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0,006060	-0,014710
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0,006060	-0,014710
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2019 р.

Форма № 1

		Код за ДКУД		1801001
Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	126	169	
первісна вартість	1001	843	1 465	
накопичена амортизація	1002	(717)	(1 296)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	32 902	30 702	
Основні засоби	1010	672 324	724 941	
первісна вартість	1011	1 612 712	1 725 502	
знос	1012	(940 388)	(1 000 561)	
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	
первісна вартість	1016	0	0	
знос	1017	(0)	(0)	
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	
первісна вартість	1021	0	0	
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)	
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	10 316	10 316	
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	
Гудвіл	1050	0	0	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	
Інші необоротні активи	1090	134	134	
Усього за розділом I	1095	715 802	766 262	

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	227 115	235 173
Виробничі запаси	1101	186 858	176 333
Незавершене виробництво	1102	34 640	45 500
Готова продукція	1103	4 406	12 209
Товари	1104	1 211	1 131
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	173 292	123 963
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	11 156	101 075
з бюджетом	1135	32 108	21 351
у тому числі з податку на прибуток	1136	21 351	21 351
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	290	827
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	2 775	5 962
Готівка	1166	27	5
Рахунки в банках	1167	2 748	5 957
Витрати майбутніх періодів	1170	191	576
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	17 247	20 427
Усього за розділом II	1195	464 174	509 354
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	1 179 976	1 275 616

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	434 687	434 687
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	337	229
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-1 425 843	-1 455 651
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	-990 819	-1 020 735

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	127 268	112 036
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	127 268	112 036
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	65 514	65 349
розрахунками з бюджетом	1620	10 306	20 249
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
розрахунками зі страхування	1625	20 888	21 154
розрахунками з оплати праці	1630	14 220	20 348
одержаними авансами	1635	39 675	62 604
розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	68 230	71 144
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1 824 694	1 923 467
Усього за розділом III	1695	2 043 527	2 184 315
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	1 179 976	1 275 616

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 2019 рік
Форма №2

I. Фінансові результати

Код за ДКУД 1801003			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 334 515	2 140 886
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестрахування	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 995 310)	(1 837 260)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:			
прибуток	2090	339 205	303 626
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	46 306	46 344
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(143 568)	(110 759)
Витрати на збут	2150	(33 251)	(26 361)
Інші операційні витрати	2180	(225 024)	(204 266)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	0	8 584
збиток	2195	(16 332)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0

Інші доходи	2240	695	3 620
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(9 858)	(22 680)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(81)	(83)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	0	0
збиток	2295	(25 576)	(10 559)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	0	0
збиток	2355	(25 576)	(10 559)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-25 576	-10 559

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	1 417 183	1 335 081
Витрати на оплату праці	2505	433 001	313 208
Відрахування на соціальні заходи	2510	94 200	68 322
Амортизація	2515	60 752	58 571
Інші операційні витрати	2520	97 979	74 914
Разом	2550	2 103 115	1 850 096

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	1 738 747 866	1 738 747 866
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1 738 747 866	1 738 747 866
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0,014710	-0,006070
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0,014710	-0,006070
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31.12.2018 р.

Форма № 1

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	150	126	162
первісна вартість	1001	802	843	649
накопичена амортизація	1002	652	717	487
Незавершені капітальні інвестиції	1005	41563	32902	41998
Основні засоби:	1010	663066	672324	632275
первісна вартість	1011	1544964	1612712	1430948
знос	1012	881898	940388	798673
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	8
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	10316	10316	10316
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	134	134	134
Усього за розділом I	1095	715229	715802	684893

II. Оборотні активи				
Запаси	1100	230248	227115	355595
Виробничі запаси	1101	171456	186858	247244
Незавершене виробництво	1102	36870	34640	23074
Готова продукція	1103	20944	4406	84199
Товари	1104	978	1211	1078
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0	
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	30104	173292	76182
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	3418	11156	15008
з бюджетом	1135	92316	32108	122656
у тому числі з податку на прибуток	1136	21539	21351	21539
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	384	290	1296
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	3771	2775	32066
Готівка	1166	23	27	12
Рахунки в банках	1167	3748	2748	10529
Витрати майбутніх періодів	1170	70	191	98
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	21277	17247	88334
Усього за розділом II	1195	381588	464174	691235
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	1096817	1179976	1376128

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	434687	434687	434687
Внески до незареєстрованого <u>статутного</u> капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	90
Додатковий капітал	1410	445	337	637
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-1360558	-1355936	-1224503
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	
Усього за розділом I	1495	-925426	-920912	-789089

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	104588	127268	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0	
резерв незароблених <u>премій</u> ; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0

Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	
Усього за розділом II	1595	104588	127268	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі <u>видані</u>	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	179736	65514	95209
за розрахунками з бюджетом	1620	4554	10306	16851
<u>за</u> у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	7674	20888	80174
за розрахунками з оплати праці	1630	3685	14220	8762
за одержаними авансами	1635	23532	49047	457809
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	47256	68230	13446
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1651218	1745415	1492966
Усього за розділом III	1695	1917655	1973620	2165217
IV. Зобов'язання, <u>пов'язані</u> з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	1096817	1179976	1376128

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

за 2018 рік

Форма №2

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2140886	1819411
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестрахування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1837260,_)	(1647041,_)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0,_)	(0,_)
Валовий: прибуток	2090	303626	172370
збиток	2095	(0,_)	(0,_)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	62545	130672
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(110759,_)	(75160,_)
Витрати на збут	2150	(26361,_)	(17568,_)
Інші операційні витрати	2180	(204266,_)	(209755,_)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0,_)	(0,_)
Витрат від первісного визнання біологічних активів і	2182	(0,_)	(0,_)

сільськогосподарської продукції			
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	24785	559
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	3620	1657
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(22680)	(0)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(83)	(175)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5642	2041
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5642	2041
збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	5642	2041

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	1335081	1280946
Витрати на оплату праці	2505	313208	192200
Відрахування на соціальні заходи	2510	68322	41854
Амортизація	2515	58571	47242
Інші операційні витрати	2520	74914	58284
Разом	2550	1850096	1620526

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Середньорічна кількість простих акцій	2600	1738747866	1738747866
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1738747866	1738747866
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0.00324	0.00117
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0.00324	0.00117
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

Имя пользователя:
Кафедра економіки підприємства_

Дата проверки:
07.01.2023 17:35:19 EET

Дата отчета:
07.01.2023 17:35:42 EET

ID проверки:
1013372955

Тип проверки:
Doc vs Library + My Database

ID пользователя:
75734

Название файла: 0405_D_PTM-21-1_Sytныk_Hanna

Количество страниц: 51 Количество слов: 9088 Количество символов: 73011 Размер файла: 214.59 KB ID файла: 1013144686

5.67% Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.64% с источником из Библиотеки (ID файла: 1000712777)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

5.24% Источники из Библиотеки

394

Страница 53

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы

227

РЕЦЕНЗІЯ

на випускнй кваліфікаційнй (дипломнй) роботі

здобувача вищої освіти

групи ПТМ-21

Державного податкового університету

Ситник Ганни Володимирівни

на тему: Розробка проекту з розширення бізнесу в підприємницькій діяльності

За умови політичної й як слідство економічно-фінансової нестабільності в країні, вибір стратегії ведення бізнесу грає вирішальну роль. Виходячи на європейський ринок важливо не лише зберегти, а й підвищити міжнародну конкурентоспроможність. Розвиток компанії залежить від оперативної реакції на низку макроекономічних факторів, на які не можливо впливати. Всі перераховані чинники становлять ризик для розширення бізнесу. З метою зниження загального ступеня ризику в роботі було розглянуто процес диверсифікації як інструмент економічного зростання.

Вітчизняний бізнес лише починає заглиблюватись в поняття диверсифікації, тому тема є актуальною й буде в нагоді для практичної діяльності підприємств.

Робота складається з таких основних розділів: вступ, аналіз предметної області у трьох розділах, розробка проекту розширення діяльності ПАТ «СУМИХІМПРОМ» завдяки виробництву нового продукту, висновків та переліку використаних літературних джерел.

В першому розділі розглянуто теоретичні засади диверсифікації та підходи до зменшення залежності підприємства від однієї асортиментної групи. В другому розділі було досліджено фінансово-господарську діяльність

підприємства ПАТ «СУМИХІМПРОМ». Завдяки комплексному аналізу на основі річної звітності було виявлено скрутне фінансове становище та запропоновано рішення у вигляді інвестиційного проекту з виробництва рідини AdBlue в Україні на базі ПАТ «СУМИХІМПРОМ».

Випускна кваліфікаційна дипломна робота Ситник Ганни Володимирівни, яка подана на рецензію, виконана у відповідності до завдання, в повному обсязі у встановлений термін. Вважаю, що робота задовольняє вимогам, які пред'являються до дипломних робіт і заслуговує на оцінку «відмінно», а Ситник Ганна Володимирівна – присвоєння кваліфікації магістерського рівня вищої освіти.

Рецензент:

Директор ТОВ "ТУ СІ МАРКЕТ"
Степанова Олександра Дмитрівна

